

1885. évi XXIII. törvénycikk indokolása

a vízjogról¹

Általános indokolás

A közgazdaság általános fejlődése és a világforgalomnak egyes államokra mindinkább kiterjeszkedő hatása kényszerítőleg oda fejlesztí az ügyeket, hogy minden egyes állam a kínálkozó, de bármely oknál fogva még kellően fel nem használt természeti adományokat és természeti erőket a lehető legracionálisabb módon bevonja termelési körébe és ez által is képesebbé váljék a minden oldalról feltámadó verseny legyőzésére. Ily természeti előnyökül kínálkoznak nálunk a valóban nagy mértékben rendelkezésre álló vizek; még pedig mind az által, hogy a víz magában véve mint termékenyítő erő gazdaságunkban nagyobb mértékben felhasználtassék; mind az által, hogy a folyó vizekben rejlő mozgató erő gépek, ipartelepek, bányaművek s efélek működésben tartására felhasználtassék; mind az által, hogy esetleg a gazdaságra kártékonyan ható felesleges víz alkalmas uton elvezetve, a föld kellően megjavíttassék. Ezen célok elérése alkalmas módon csak akkor biztosítható, ha a víz és a vele összefüggő területek használata, a hozzájuk férhetőség, a velük való bánás alkalmas módon szabályozva és rendezve van.

Tekintettel arra, hogy az országban tényleg nagyszámú vizek léteznek, a törvényhozás több ízben foglalkozott már a vízügyekkel. De az eddigi törvényes intézkedések inkább a vizek kárai ellen való védekezést tartották szem előtt, és e részben kívántak egyelőre alkalmas szabályokat hozni. A gyakori áradások s a velük karöltve járó veszélyek ugyanis ezen kérdések minél gyorsabb megoldását követelték és nem engedték meg azt, hogy a törvényhozás a vizek és viszonyaik rendszeres szabályozásával hosszabb időt igénylő előmunkálatok és tanulmányok alapján behatóan foglalkozzék.

Törvényeinknek a vizek viszonyaira vonatkozó intézkedései a következő sorozatból vehetők ki:

Hármaskönyvünk néhány határozatában tartalmaz vízjogi elveket is, így I. r. 24. cím 8. §-ban, hogy a vizek, folyamok, halastavak, a vízlefolyások és a malmok a birtok tartozékai; - az I. rész 87. címe a folyamok rohamossága által elszakasztott földterületek jogi viszonyairól szól. - Ezen nagyon is szűk intézkedéseken kívül alaptörvényünk nem szól a vizekről, s egyáltalában törvényhozásunk igen sokáig nem foglalkozik a vizekkel.

Az 1723:XV. törvénycikk a folyókon nagyon elharapódzott vámszedések ellen lép föl s e vámokat szünteti meg.

Az 1751:XIV. törvénycikk a hajózásra ártalmas vagy káros malmok megszüntetését rendeli el.

Az 1807:XVII. törvénycikk a vízvédelmi munkálatokhoz az érdekelteknek hozzájárulását rendeli el, a mely törvény intézkedéseit az 1836:XXXVI. törvénycikk még szigorúbbakká változtatja.

1 Forrás: Képviselőházi Irományok 1884/87. IV. kötet 124-146. oldal, irományszám: 86.

A vízjognak bizonyos főbb elveit, még pedig már rendszeresebben foglalja magában a vizekről és a csatornákról szóló 1840:X. törvénycikk. Ezen törvénycikk szerint 1. a vizeknek természetes lefolyását és lefolyhatását másnak kárával akármely módon és alakban gátolni s akadályozni tilos; az e részben előforduló panaszok eligazítására közigazgatási eljárás rendeltetik el (1., 2., 3. és 4. §-ok); - 2. újabb vízi munkálatok a hatóság engedélye nélkül nem készíthetők (5. §); - 3. vizek szabályozására vagy leeresztésére az érdekelt közbirtokosok a többség által kényszeríthetők, s e részben a megye támogatását igénybe vehetik (6., 7. és 8. §-ok); - 4. a folyók szabályozása által netán károsodó birtokosok kártérítésre igényt tarthatnak (9. §); - 5. a vizek partjai mellett a legeltetés eltiltatik (12. §); - 6. a vízmosások keletkezésére alkalmas helyeken az erdőirtások megtiltatnak (13. §); - 7. a vizeknek szeméttel, trágyával, földdel stb. való befertőztetése tiltatik (14. §); - 8. szintugy a partoknak és töltéseknek rongálása (15. §).

Újabb törvényeink (nem említve az 1870:XXXIV. és az azt kiegészítő és módosító 1873:XVII. törvénycikket: - a Ferencz-csatorna használatának és üzletének átruházásáról s ezen csatornának kiegészítéséről, - mely több tekintetben a vízhasználat magánjogi viszonyaira vonatkozólag tartalmaz intézkedéseket), - szintén csak a vízjog egyes részeire terjeszkednek ki, jelesül:

az 1871:XXXIX. tc. a vízszabályozási társulatokról szól;

az 1871:XL. törvénycikk a gátrendőrségről;

az 1874:XI. törvénycikk a belvizek levezetése körüli eljárásról;

az 1884:XIV. törvénycikk a Tiszának és mellékfolyóinak szabályozásáról és az 1884:XXVIII. törvénycikk az 1840:X. törvénycikk némely határozmányainak módosításáról.

Mindezen jóllehet időszerű és czélszerű intézkedéseket tartalmazó törvényeink már speciális rendeltetésüknél fogva sem felelhettek meg azon nagy követelménynek, hogy a bőven rendelkezésre álló víz és a benne fekvő termelő erők minden irányban értékesíttessenek és az esetleg általuk okozható károk ellen rendszeres védekezés mindenütt (és nemcsak a különben romboló erejénél fogva legnagyobb jelentőségű Tisza folyón) sikerrel keresztülvitessék.

Ily célnak csak egy az egész anyagot rendszeresen magába foglaló törvény (a vízjogi törvény) felelhet meg. Átlátta ezt a kormány és a törvényhozás, a midőn az előbb említett speciális törvények előterjesztésénél és tárgyalásánál több ízben hangsúlyoztatott az, hogy e speciális törvények csak a legsürgősebb igények kielégítésére szolgálnak és mellőzhetők volnának, ha rendszeres vízjog előterjesztése akkor már lehetséges lett volna; és másrészt a képviselőházban egy ily rendszeres törvény előterjesztése több ízben tényleg szükségesnek is mondatott és az illető szakminister világosan kijelentette, hogy ez ügygel tényleg foglalkozik is.

Nem kívánom ezuttal részletesen felsorolni mindazokat a tanulmányokat és előkészületeket, a melyek egy vízjogi törvényjavaslat létrehozatala végett főkép a közmunka- és a közlekedésügyi ministeriumban folytak, s csak röviden kívánom jelezni a jelen javaslat tárgyában történeteket.

A midőn a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumban a kultur-mérnöki intézmény fölállított, és ezen intézmény az ország számos vidékein a talajjavítási műveleteket kezdeményezte és több - kevesebb sikerrel keresztül is vitte; csakhamar arra a tapasztalásra kellett jutnia, hogy a szóban álló műveletek nagy mérvben akadályoztatnak hiányos vízjogi intézkedéseink következtében, úgy hogy sok esetben tényleg csakis az illető eljáró közigazgatási hatóság előzékenységének (azt lehet mondani jóakarátának) lehetett köszönni némely műveletek sikerét. Ily körülmények közt elhatározott szándékká érlelődött az, hogy minél előbb rendszeres vízjoggal birjunk. Ez okból a kulturmérnökség főnöke egy tervezet elkészítésével bizatott meg, a mely azután 1882. év utolsó negyedében a közvetlenül érdekelt társulatoknak, nevezetesen az országos gazdasági egyesületnek, az országos iparegyesületnek, a budapesti ipar- és kereskedelmi kamarának, a tiszavölgyi társulat központi bizottságának, a magyar mérnök- és építész-egyletnek véleményezés végett megküldetett.

Maga a javaslat tüzetes tárgyalás alá vétetett egy e végből külön egybehívott értekezleten.

Az így elkészült javaslat a következő főelveken nyugszik: A javaslat iránya s egyes intézkedéseinek jelentősége azon főelvben találja magyarázatát, hogy a létező vizek és a bennük fekvő erő (akár termő erő, akár mozgató erő) a lehető legnagyobb mérvben kihasználható legyen, s általában a vizek használása és szabályozása a közgazdasági viszonyok előnyös fejlődésére és megerősödésére vezessen. Ez okból lehetőleg oda törekszik a javaslat, hogy a vizek iránti intézkedés a hatóság kellően szabályozott tevékenységét képezze s meghatározza a módozatokat, a melyek mellett a vízhasználat és a vízmunkálatok egyesek által igénybe vehetők, illetőleg foganatosíthatók; gondoskodik arról, hogy a víz fontos közgazdasági jelentősége egyesek önkényes intézkedése által ne veszélyeztessék és elrendeli, hogy a vizek közgazdasági jelentőségének érvényre jutása szempontjából az állami hatóságok által kellő ellenőrzés alá vonattassanak.

Ezen az újabb kor fejleményei által indokolt főelv nálunk annál könnyebben lesz keresztülvihető, minthogy magánjogi törvényeink és általában a vízjogi kérdéseknek gyakorlati kifejlődése nem képez oly akadályokat, a melyek esetleg ezen főelvvel ellenkezének, illetőleg a főelv keresztülvitelét szerzett jogok sérelmével tennék csak lehetővé.

Nehogy mindazáltal e részben a törvényhozás által a jóhiszemben szerzett és vagyoni előnyt képező jogok védelme mellőztessék: az az elv is el lett fogadva, hogy az eddig jogosan szerzett vízhasználatok (bizonyos módozatok teljesítése mellett) jövőre is fentartatnak; a mi által még a törvényjavaslat főelvével netán ellenkezőeknek tetsző állapotok, legalább eredetükre nézve más elvek alapján tartatnak fenn jövőre nézve is, és ekkép a jogfolytonosság elve elismertetvén, igazságtalan eljárásra nézve panasz nem tehető.

A törvényjavaslat másik főelve az, hogy a vízhasználatra nézve lehetőleg az egyenlőséget kívánja keresztülvinni, azaz a vízhasználatok között nem tesz különbséget; egyenlőeknek tekinti az ipari, a bányászati és a mezőgazdasági használatokat. Az egyenlőség elve azonban természetesen a víz természeténél és a vízhasználatok különböző jelentőségénél fogva nem vihető keresztül a maga teljes ridegségében, már azért sem, minthogy a törvényjavaslat másik főelve: - t. i. az, hogy a víz közgazdaságilag lehető legnagyobb mértékben hasznosíttassék, az egyenlő használat elvével részben ellenkezik is. Vannak bizonyos használatok, a melyek a dolog természeténél fogva majdnem ingyenesek s így mindenki által igénybe vehetők, ilyen az ivás, az itatás, a mosás, a házi szükségletre való vízvétel és a jégnyerés. Ezen használatok mindenütt, a hol csak víz van, még ha az a víz más használatokra szolgál is, a dolog természeténél fogva ugyszólván szabadok.

A folyóvíz természetes összeköttetései vonalat képezvén, egyik vidék és ország, és más vidék és ország közt, majdnem mindenütt, minden országban kifejlődött az a szokás, illetőleg jog, hogy a folyóknak hajózásra avagy tutajozásra használata semmiféle más vízhasználati jog által nem korlátozható. A vízhasználatnak ezen módja (a hajózás és tutajozás) ugyanis megengedi még azt, hogy ha a víz a hajózásra és tutajozásra szolgál, az még mindig másféle használatokra is alkalmas marad, s ép ez oknál fogva a közgazdasági elv sikeres keresztülvitele követeli, hogy a többi használatok úgy alkalmaztassanak, mikép a hajózás ne gátoltassék. A többi használatok azután lehető egyenlő jogot élveznek és a javaslat megköveteli, hogy mindenki hozzájuthasson a vízhez. Ha mindazáltal az egyenlőség elvének vízhiánynál fogva eleget tenni nem lehetne, akkor a szükségkép alkalmazásba veendő egyenlőtlenység a nagyobb közgazdasági előny elve által enyhítettik, s a használat kizárólagossága ekkép nyeri meg indokolható alapját.

Végül egy nagyjelentőségű elv van fektetve a javaslatba, a mely a vízhasználatot ugyszólván egyedül teszi lehetővé, azon elv, hogy a vízvezetésre, valamint általában a vízhasználásra nézve az illető telkek szolgálma igénybe vehető.

A vízhez való hozzáférhetőség és a víz termő erejének ép úgy, mint mozgó erejének távolabb vidékekre való érvényre jutása okvetetlenül szükségessé teszi azt, hogy a közbeeső telektulajdonosok az átvezetést tűrjék. Ezen szolgalmak megállapítása mindazáltal a magánjogi és vagyoni viszonyokat nem bolygathatja meg annyira, hogy az illető tulajdonosok a vízhasználat által érdekeltek rovására rövidséget szenvedjenek. Ez okból a szolgalmak megállapításánál a kellő kárpótlás, illetőleg ott, ahol a magántulajdon túlságos arányban vétetik igénybe, a kisajátítás rendeltetik el.

Részletes indokolás

Az Általános határozatokhoz

Az 1-4. §-ok oly általános határozatokat tartalmaznak, a melyek különben a polgári magánjogban szoktak rendszerint szabályoztatni. Tekintettel mindazáltal arra, hogy codificált polgári jogunk még készülöben van, - de tekintettel kivált a codificatio újabb irányára, a mely a részletes viszonyokra vonatkozó általános jogelveket is inkább a részletes törvénybe veszi fel, czélszerűnek mutatkozott ezen általános határozatoknak a vízjogi törvénybe való fölvétele. Annál inkább, mert a polgári törvénykönyv tárgyalására összehívott értekezlet a vízjogra vonatkozó minden intézkedést kihagyandónak határozott a tervezetből.

Az 1. § azon általános és magában is érthető elvet mondja ki, hogy „az általános magánjogi törvények és szabályok intézkedései a vízjogi törvény által szabályozott magánjogi viszonyokra csak annyiban alkalmazhatók, a mennyiben azt ezen törvény intézkedései vagy a dolog természete ki nem zárják”. Ezen elvnek kimondása főképp azért kívánatos, hogy a különböző törvények és szabályok esetleges eltérő intézkedései esetében az illető eljáró hatóságok tájékoztatva legyenek az iránt, mennyiben alkalmazhatják még a vízjogi törvény érvénye mellett az általános törvényeket és e részben az említett általános elvet mondja ki.

A 2. § a vizek jogi természetét ingatlannak jelöli meg, s e részben a törvényhozás által általában elfogadott elvet mondja ki.

A 3. § a vízvezetékek és a vízvezetési jog jogi természetét állapítja meg, s kiindul azon jogi elvből, hogy a vízvezeték s vízvezetési jog szoros tartozékát képezvén azon ingatlan dolognak, a melynek szolgálatára a víz vezetetik, illetőleg a melyről az elvezettetik, minden tekintetben a földolog természetét követi, tehát szintén ingatlan és egyuttal a földolog tartozéka.

A 4. § a vizen uszó épületekre az ingatlan dolog természetét mondja ki, de csak azon esetre, ha az az épület állandóan a parthoz kötött és rendeltetésénél fogva a parton lévő épülettel szoros kapcsolatban van, s azzal együtt egy dolognak tekinthető, pl. talpon elhelyezett vízemelő szerkezet, mely a parton létesített öntözésnek képezi kiegészítő részét. Ez által a hajómalmokra nézve, melyek a jelenlegi gyakorlat szerint ingóknak tekintetnek, semmiféle eltérő intézkedés nem tétetik; miután annak eldöntése, vajjon valamely ingatlannal kapcsolatban nem lévő vízi mű (már pedig ilyen legtöbb esetben a hajómalom) ingó-e vagy ingatlan dolog, vízjogi szempontból alárendelt kérdés, melynek eldöntése tehát jövőre is tisztán a polgári magánjog, illetőleg a judicatura köréhez tartozik.

Az I. Fejezethez

A vízhasználatokról

Ezen a codificatio terén oly nehéz és nagyjelentőségű tárgyra nézve a törvényjavaslatot az a főelv vezeti, hogy a vizek közgazdaságilag lehetőleg teljesen kihasználhatók legyenek.

Az egyes vizekre nézve két osztályzatot állapít meg: oly vizekről intézkedik, melyekre nézve a vízhasználat legalább nagyban és egészben a hatóság befolyása nélkül szabadon történik, tehát a szabad rendelkezés alatt álló vizekről (5-12. §), - és oly vizekről, a melyeknek minden használata felett a hatóság intézkedik, tehát a hatósági rendelkezés alatt álló vizekről (13-40. §).

A javaslat a vizek osztályozásánál mellőzi az igen vitatott, s a különböző országokban nagyon is különbözően megoldott megkülönböztetést és kifejezéseket, melyek szerint bizonyos vizek: magánvizek és közvizek; mellőzi különösen a vizek tulajdonának kérdését, mert bármely irányban oldatnék is meg az, a gyakorlati életben számos bonyodalomra és tulajdonjogi viták támasztására adna alkalmat, a nélkül hogy a főczél: - a vizek használatának és kellő rendezésének biztosítása - oly szilárd alapra helyeztetnék, mint a mikép ez akkor történik, ha a vizek tulajdonjogi oldala egészen mellőztetik és tisztán csak a használat szabályozása czéloztatik.

A vizek, melyek egy birtokos területén keletkeznek (még pedig bármikép) az illető terület birtokosának szabad rendelkezése alatt állnak, - de csakis addig, a míg a víz a területről le nem folyik; mihelyt a víz a területről lefolyik, ezen lefolyás felett már a hatóság intézkedik (5. §). Ezen szabad rendelkezési jog korlátlan és csakis két irányban talál megszorítást: egyrészt szerzett jogok által (6. §), másrészt a természetes szükség által (7. §) követelt használatoknál. A szerzett jogok kétféleképp hatnak ismét a víz feletti szabad rendelkezésre, a birtokos területén magán ugyanis az illető vizen tényleg szerzett (habár elbirtoklás útján is) vízhasználati jogok jövőre is fentartatnak. De az illető területen kívül szerzett jogok is korlátozhatják a víz feletti rendelkezést, mert ha valaki a lefolyt vizen akár eddig tényleg birt vizhasználattal, akár a törvény értelmében szerez ily használatot, az ebbeli jogától meg nem fosztható vagy nem korlátozható jogában az által, hogy a felső tulajdonos a vizet oly mértékben veszi igénybe, avagy azon oly módon változtat, hogy az által az alsó használó jogaiban sértessék.

A szabad rendelkezést még a szükség esetére is korlátozni kellett, de e részben az esetek a lehető kevés számra és tényleg a nélkülözhetetlen állapotokra korlátoztattak, a mennyiben csak az ivás, itatás és a házi szükségletre való használat jelöltettek ki ilyeneknek, és még ez esetekben is a teljes kártalanítás találtatott szükségesnek (7. §). Magától értetik, hogy az eféle vizek rendkívüli szükség esetén pl. tűzvész esetén oltási czélokra, avagy áradások esetén védekezés tekintetében az állam fenhatósági jogánál és rendőri tiszténél fogva igénybe vehetők, illetőleg az ezek feletti intézkedés az illető hatóságok körébe esik. Szintugy világos, hogy a közegészségügyi és rendőri tekinteteből a vizekre nézve elrendelt intézkedések az ilyféle vizekre nézve is állanak. Ily vizeken eszközözendő építkezések külön hatósági engedélyek alá csak annyiban esnek, a mennyiben az eféle munkálatok által a víz lefolyása oly módon változnék meg, hogy mások érdekei sértetnek (8. §). A mennyiben az építkezés külön engedély nélkül mégis megtörténnék, büntetés alkalmaztatik (175. §).

A 9-10. §-ok a földben rejlő víz hasznosítása (a kutak ásása) iránt intézkedik, még pedig a földtulajdon és a rendőri biztonság teljes figyelembevételével. Ez okból közönséges kútnak ásása mindenkinek szabad, tekintet nélkül arra, hogy az által másnak vize megcsökken vagy sem (9.; gazdasági vagy ipari célokra ily kutak használata csak akkor engedtetik meg, ha ezen használat által más vizeknek eddig tényleg gyakorolt használata meg nem csökken vagy meg nem szűnik. Ezen intézkedés azon elven alapszik, hogy a rendes emberi és házi szükségletre szolgáló víz az illető földbirtokkal, a mely alatt az feltárható, még akkor is okvetlenül jár, ha esetleg az által a szomszéd földbirtok vize elapadna. Egészen másképp áll azonban az eset, ha a rendes szükségleten felül vétetik ki a víz. Ez már nem mulhatlanul a földbirtokkal járó használat, s minthogy a föld alatt elvonuló vizerek tulajdonkép nem egy földbirtok tartozékai, hanem egész területek configurációja szerint több birtok alatt elágaznak, a vízhasználatra szerzett jogok új használatok alapítása által nem károsulhatnak. Ugyanezeket az elveket kellett nagyobb vízi építkezésekre (fúrásokra, gallériákra és artézi kutakra) nézve is megállapítani (10. §), miután ilyféle művek által még könnyebben lehet messze vidékről az eddig már használt vizet elvonni.

Rendőri szempontból mindazáltal már létező kutak, források, vizek és mocsároktól bizonyos távolságot kell megtartani (9. §), hasonlóképp kellett a technikai nagyobb jelentőségű munkálatoktól (vasutak, csatornák stb.) is a nagyobbyszerű vízforrásokat távol tartani (10.; az ezen távolságnak meg nem tartása 300 frt erejéig büntethető (175. §).

Az ásvány- és gyógyforrásokra nézve, mint oly közgazdasági jelentőségű vizekre, a melyek esetleg országos, sőt nemzetközi kereskedésre és értékesítésre alkalmasok, külön intézkedéseket kellett fölvenni. Ezen intézkedések főczélja a forrás fentartását biztosítani, a mi az által történhetik, hogy az illető forrástulajdonos kérelmére a geológiai viszonyok kellő kiderítése után szakértőileg egy oly terület jelöltetik ki, a melyen belől fúrások és ásások harmadik személyek által engedély nélkül általában nem és engedélylyel is csak azon föltétel alatt eszközölhetik, hogy ez által a forrás se minőségében, se mennyiségében veszélyeztetve ne legyen (11. §). Az engedély nélkül ily területeken történő fúrásoknál 300 frt erejéig büntetés alkalmaztatik (175. §) különben ily vizek közgazdasági kiaknázására más részletes intézkedéseket a javaslat nem tartalmaz. Jelesül mellőzi egészen azon kérdés megoldását, mely által ily források, ha azok a tulajdonos által kellően ki nem használtatnának, esetleg kisajátítás által erélyesebb kézbe kerülhetnek. Közgazdasági viszonyaink ugyanis ily kivételes - a magántulajdont annyira megingató eljárást - nem követelnek; annyi nálunk a még ki nem használt forrás, hogy a vállalkozási szellem ily kivételes jogositvány nélkül is még tág tért talál e természeti kincsek értékesítésére, a nélkül, hogy ezért ép egy meghatározott földbirtokossal szemben erőltetést kellene igénybe venni. De különben is ily elvnek kimondása, hogy bárki is jogositva lehetne a kisajátítást követelni, könnyen a versenyző vállalkozók egymás ellen való törésére vezethetne, s talán ép a főczél, a források közgazdaságilag lehető legelőnyösebb kihasználása, nem éretnék el általa.

Az ásvány- és gyógyvizekre nézve az említett elvi határozaton kívül ki kellett mondani azt a két kivételt, a mely fennálló törvényeink s a viszonyok különleges volta következtében egyrészt a sómonopolium és másrészt a bányászati igények által támasztatik (12. §). Ezek szerint a só-egyedárúság által megszabott intézkedések, valamint a bányatörvényben felsorolt ásványtartalmú vizekre nézve a bányatörvény szabályai a vízjogi törvény által nem alteráltatnak.

Mindazon vizeken, a melyek több birtokos mellett vonulnak el, a használat és a védekezés tekintetében teendő minden intézkedés a hatóság körébe tartozik (13. §). Ezen sarkalatos elv nem egyedül közrendészeti szempontból, hanem kivált és első sorban közgazdasági tekintetéből nagyjelentőségű, még pedig nem pusztán a hajózásra és tutajozásra alkalmas vizeken, mint a melyekre nézve azt lehet mondani, majdnem természetszerűen megilleti a hatóságot ez a hatalom, illetőleg kötelesség, - hanem főkép a kisebb vizekre nézve is, a melyeknek a mezőgazdaságra s az iparra való kellő kihasználását csak úgy lehet egyáltalában az ország javára fordítani, ha azokról a közhatalom törvény által megszabott módozatok mellett intézkedik. Különben is ezen hatósági jog akkép van a jelen javaslatban körülírva, hogy általa a magánjogi viszonyok s főkép a szerzett jogok sérelmet nem szenvednek.

Az említett elv kimondásával intézkedni kellett a part és meder iránt, továbbá a vízhasználat természetéről, végül a vízhasználat szerzési módjáról.

A partra és mederre vonatkozó intézkedések (14-19. §-ok) főelvül kimondják azt, hogy mind a part, mind a meder a parti birtokos tulajdonát képezik és a parti birtok elválaszthatatlan részei (14. §). Hazai jogunk szerint ez a kérdés legalább is vitás. Azon vidékeken, a hol az osztrák polgári törvénykönyv érvényes, a meder hajózható és tutajozható folyamokon az államé; a többi vizeken s az ország egyéb vidékein még hajózható folyókon is különböző szokás honosodott meg, sőt vannak esetek, a midőn a meder telekkönyvezett birtokot képez. Tekintettel arra, hogy a vizek partja tényleg a part mellett fekvő telek természetes folytatása, és maga a meder ismét a partnak természetes kiegészítője: a dolog természetének leginkább megfelel a javaslatba felvett az az elv, hogy a part és a meder a parti birtok elválaszthatatlan alkatrésze; e tekintetben csakis azt a kivételt kellvén fölláttítani, a mely az esetleg szerzett eddigi jogok föntartását biztosítja s azért fölvétettek e szók: „ezen rendelkezés a telekkönyvi állapotot és az egyébként szerzett jogokat nem érinti”.

A part és meder tulajdona mindazáltal nem oly föltétlenül gyakorolható, mint más földtulajdon, hanem lényegileg korlátolt tulajdon. Ez a tulajdon korlátoztatik 1. a vízhasználatok természete által (s e részben intézkednek a javaslatnak a szolgalmakról szóló 65-67. §-ai); és 2. rendőri viszonyok igényei által. Ez utóbbi kategóriába tartoznak nemcsak azok az intézkedések, a melyek a part és a meder jókarbantartására vonatkoznak (41. §), hanem a parti birtokon eszközendő védelmi és tisztítási munkálatokra vonatkozó megkorlátások (42. §), valamint az általános vízrendőri szabályok (V. fejezet.).

Ezen korlátokon belül a part és meder fölött, valamint azok termékei (különösen a sás, káka, nád, kavics stb.) felett a partbirtokos szabadon rendelkezik. Az említett tulajdonjog egyik következménye a támadt szigeteknek a parti birtokosokra való hárulása (15. §) s ez a tulajdon csakis folyamszabályozási célokból szoríttatik meg annyiban, a mennyiben 30 éven belül ily szigetek avagy részeik kártalanítás nélkül eltávolíthatók, természetes azonban, hogy az azokon lévő épületekért, függő termésért és ültetvényekért kártalanítás jár (17. §).

A földterületeknek és szigeteknek természetes iszapolás (alluvio) által keletkezése oly lassú működés lévén, a melynél a megiszapolt földnek honnan valóságát, legalább egyéni tulajdonként megállapítani majdnem lehetetlen, az említett magánjogi intézkedés - a miként ez más nemzetek magánjogában is tényleg történt - a dolog természetének leginkább megfelelő. Egészen máskép áll a dolog némely területeknek oly erőszakos megszakításánál és elvitelénél, a melyeknél az eddigi birtokos, illetőleg a birtoktárgy egyénileg még továbbra is felismerhető. A vízhatalom ilyen működésénél (az avulsió-nál) a volt birtokos jogát kellett továbbra is fentartani (18. §).

Ugyancsak az egyéni tulajdon természetének megfelelőleg azon esetre, ha a folyóvíz medrét hirtelen elhagyva más területet foglal el, nehogy talán akár a volt meder-tulajdonosra, akár az új medertulajdonosra nézve kellemetlen birtokviszonyok keletkezzenek, célszerű volt egy éven belül a víz eredeti folyásának helyreállítását, mindkét érdekelt fél részére biztosítani (19. §).

A vízhasználatot illetőleg a javaslatban nem szabályoztatnak, hanem külön törvényeknek és szabályoknak tartatnak fönn 1. a hajózás, a melyre nézve azon elv mondatik ki, hogy az a folyamrendőri szabályok és rendeletek megtartásával mindenkinek szabad (20. §); 2. a tutajozás és fausztatás, melyre nézve utalás történik az 1879:XXXI. törvénycikkben foglalt erdőtörvényre (21. §); 3. a halászat, a mely mindenestre külön törvényhozási intézkedés tárgyát képezi s melyre nézve egyelőre a fennálló szabályok irányadók (22. §); végre 4. a bányászatban előforduló víz használata, melyre a bányatörvények irányadók (23. §). Ez utóbbiakra nézve meg kell jegyezni, hogy a bányatörvény csakis annyiban bír hatálylyal a vízhasználatra és a vízelvezetésre, a mennyiben az tényleg bányavizekre, azaz a bányában származó s a bányákban végig vonuló vizekre vonatkozik. Azok a vizek, a melyek nem bányákban fakasztattak, ha mindjárt bányászati célokra szolgálnának is, époly bányásmód alá esnek s így épúgy tartoznak a jelen javaslat keretébe, mint a másféle ipari avagy gazdasági célra használt vizek.

Magában a jelen javaslatban szabályozott vízhasználatokra vonatkozólag mindenekelőtt kimondatik az az elv, hogy a vizeknek ártalmas anyagokkal fertőzése tilos (25. §). A tilalom áthágása pedig 100 frt erejéig büntetetik (176. §). Ezen általános határozat részben eddigi törvényeinkben is már benfoglaltatik; így az 1840:X. törvénycikk 14. § szerint „a vizek vagy csatornák ágyaiba, földet vagy trágyát hordani, kendert áztatni 100 frt vagy egy hónapi árestom büntetés alatt tiltatik” - a közegészségügy rendezéséről szóló 1876:XIV. törvénycikk 10. § pedig kimondja, hogy „a hatóság mindannak eltávolítását, mi a léghőrt, talajt és vizet tisztátalanná teszi (például a kender és lenáztatók) s mindannak létesítését, mi a közegészségügyet előmozdithatja, kényszer útján is eszközölheti”. A javaslatba fölhozott határozat mindazáltal épen általános elvi jelentőségénél fogva fontos és szükséges; elvül mondja ki, hogy „ártalmas anyagokkal” való megfertőztetés tilos s e részben az „ártalmas” szó egész általánosságában állittatik oda; tehát nem pusztán az egészségügyi szempontból való ártalmas anyagok, hanem egyszersmind esetleg a haltenyésztesre, vagy az iparra, vagy általában más célokra ártalmas anyagokkal való fertőzés is tiltatik. De a midőn így a megfertőzés eltiltatik, az csakis annyiban tiltatik, a mennyiben az tényleg ártalmas; ha tehát esetleg bizonyos érdekekre a megfertőzés semmiféle kárral nem jár, az illető vízhasználó, illetőleg a vizet megfertőző ezt továbbra is akadály nélkül teheti. Minthogy pedig az iparnak sok esetben teljes lehetetlen a megfertőzött víz elvezetése nélkül dolgozni, e szabálynak merev megállapítása nemcsak igazságtalan, hanem sok esetben bizonyos iparágak gyakorlása egyáltalában lehetetlen volna, illetőleg a víznek másfelé való elterelése aránylag oly nagy költségekbe kerülne, a mely az illető iparág folytatását teljesen megghiusitaná: gondoskodni kellett tehát arról, hogy mód adassék mégis a megfertőző anyagnak fertőző erejének elvétele után a vizek lebocsátására. A folyadékoknak ily ártalmatlanná tétele (neutralizálása) mindazáltal a különböző viszonyok és esetek szerint oly sokféle, hogy e részben intézkedést a törvényjavaslatba fölvenni nem célszerű; ezt a hatóságoknak esetről-esetre át kellett engedni, elvül csakis az mondatván ki, hogy ezen intézkedéseknél a közegészségügy követelményei és a fennálló használatok veendőik tekintetbe.

A vízhasználatoknál elvül fogadtatik el az, hogy a vizet használni csak hatósági engedély mellett szabad (26. §). Engedély nélkül csak a szorosan vett természetes használatok gyakorolhatók, azaz szabad engedély nélkül a rendes házi szükségletre vizet meríteni, állatokat itatni, mosatni vagy usztatni, szabad továbbá fürdeni, iszapot, földet, homokot, kavicsot, követ és jeget szedni; de ezek a használatok is csak az e végből kijelölt külön helyeken, a fennálló helyi rendőri szabályok szoros megtartása mellett és oly föltétellel lehetségesek, hogy ily használatokhoz gépek vagy mesterséges készülékek ne alkalmaztassanak; a ki nem jelölt helyeken e jognak űzése tilos és esetleg 100 forint erejéig büntethető (176. §); mihelyt pedig a használat gépek vagy mesterséges készülékek segítségével történik, - ezen természetes vízhasználatok már elvesztik eredeti jellegüket és oly használatokká lesznek, melyek hatósági engedélyhez kötvék. - Szintén engedély nélkül szabad kompot vagy révet saját használatra és saját területen fölállítani (24. §), természetesen azonban csak akkép, hogy ez által a hajózás, a tutajozás és a fausztatás ne gátoltassék; mihelyt mindazáltal ily kompok vagy révek nem saját használatra, hanem üzletszerű vállalatként személy vagy tárgyak rendes átvitelére rendeztetnek be, a vízhasználat azonnal engedélyezés alá esik; szintugy magától értetik az is, hogy ha ilyféle berendezésekhez - ha saját használatra szolgálnának is - építkezések szükségesek, ezekhez, mint minden vízi munkálatokhoz a javaslat 43. § értelmében külön engedély kívántatik.

A vízhasználatokra nézve a javaslat főelvül állítja fel azt, hogy bármely vízhasználat csak a hajózás, tutajozás és fausztatás sérelme nélkül gyakorolható (28. §). Ezen valamennyi vízjogi törvénybe felvett sarkalatos elv már eddigi hézagos törvényeinkben is benfoglaltatik, a midőn világosan kimondatott, hogy a hajózás ártalmára levő malmok lebontandók. A szóban álló elv természetes magyarázatát abban leli, hogy maga a hajózás, usztatás és tutajozás csak akkor lehetséges, ha a folyóvíz egész hosszában áll rendelkezésre, holott minden más célra a vízhasználat csakis helyi (illetőleg a folyóvíz kisebb részletére szorított) szokott lenni, s így ha a helyi érdek megakadályozza a hajózást, annak jelentősége az egész folyóvízen kárba veszik, illetőleg szenved; holott ellenkezőleg könnyen lehetséges a helyi érdeket esetleg a víz magasabb vagy alacsonyabb részeiben való igénybevétele mellett kielégíteni s így mindkét célra a víz jótékonyosságát igénybe venni. Ezen elvvel a közérdekűséget tekintve, szoros kapcsolatban áll a 30. §-ba felvett az az intézkedés, mely szerint vízrendezésekhez az engedély még akkor is megadható, ha ily munkálatok keresztülviteléhez fennálló vízhasználatok korlátozása avagy megszüntetése volna szükséges. Ezek a munkálatok bizonyos tekintetben a közcéloknak, főleg a közegészségnek szolgálnak, s ily esetben a magánérdek háttérbe kénytelen vonulni. E tekintetben a javaslat az összes modern vízjogi törvényekbe átment ama elvet mondja ki, hogy a vízelvezetésnek teljes kártalanítás mellett, elsősege van a vízhasználatokkal szemben.

A vízhasználatok engedélyezésénél a javaslat továbbá főelvül a nagyobb közgazdasági érdeket tűzi ki (29. §) e részben mellőzi a vízhasználatoknak bizonyos sorozatba állítását. Bármiként tekintessenek is az egyes vízhasználatok, általánosságban lehetetlen az egész országra, s valamennyi vizeire nézve okvetetlenül követendő elv gyanánt oda állítani, például hogy az öntözés fontosabb használat, mint az ipari vállalatra való mozgató erőnek alkalmazása, hogy az áztatás vagy fehérités fontosabb mint a malom hajtására szükséges művelet stb. stb. Ily elvont elvek a konkrét esetekben igen gyakran igazságtalanoknak tűnnének föl. Sokkal helyesebb azt az irányelvet mondani ki, mely a vizeknek lehetőleg legnagyobb közgazdasági kihasználását teszi lehetővé; ugyanis a javaslatban kimondott elv által lehetséges, hogy a különböző vízhasználatok mindaddig, a míg valamennyire elegendő víz áll rendelkezésére, mind kielégítést nyernek, - csak ha ez az eset nem állana be, ekkor fontolja meg a hatóság, melyike a használatoknak bir közgazdasági tekintetben nagyobb fontossággal, és ez az eljárás lehet a természeti erőknek közgazdasági kihasználásánál egyedül mérvadó. Ha azután a kihasználásra nézve egyenlő viszonyok állának be, ekkor azután a természetes fekvés és a vízhez való jogosultság képezi az igazságos arány-megosztást, s ezért adja meg a javaslat is az elsőséget a parti birtokosnak, utána a vízfolyás fentartásához járuló birtokosnak, s azután következnek csak mások; továbbá ismét egyenlő körülmények között elsőbbség jut a vízfolyás mentében feljebb fekvőnek az alsóval szemben. Ez utóbbi a víz használhatóságának természetéből következik, miután a feljebb történt használat következtében a víz, és főképp mozgató ereje könnyebben és nagyobb mértékben válik használhatóvá az egész vízfolyás mentében, mint ellenkező esetben.

Az így létesült vízhasználatok bizonyos terhekkel, illetőleg más használatok szempontjából megszorításokkal járnak. Így mindenekelőtt a halászat szempontjából köteles az, a ki a víz medrét egész szélességében elfoglalja, hallajtorját alkalmazni. (27. §). A tapasztalás mutatta, hogy sok helyütt, ott a hol gyári vállalatok a vizet egész szélességükben elfoglalták, a halak a vándorlásukhoz szükséges útjukat a vizek felsőbb (s így sekélyebb és nyugodtabb) részeibe meg nem tehetik, úgy hogy gyakran egy ilyen gyár intézkedése következtében egész patakok halállománya ment teljesen tönkre. Miután pedig e bajon igen könnyen lehet segíteni, még pedig a vízhasználatra jogosítottak túlságos megterhelése nélkül, a szóban álló intézkedést felvenni czélszerű volt.

A vízhasználatoknak egy további megszorítását képezi az öntözés esete. Hogy nálunk egyáltalában a vizek öntözésre kellően még fel nem használtatnak, az köztudomású dolog; de másrésről a vizek tényleg korlátozott mérvben állanak rendelkezésre nyári öntözésre. Ugyanis szakértők adatai szerint Magyarország mintegy 130 négyszögmértőföldre terjedő vízhálózatából összesen csak 10 négyszögmértőföld használható fel öntözésre, a többi víz vagy kis esésű nagyobb folyókból és tavakból áll, s így öntözésre csak nagyobb építkezések és műveletek berendezése mellett volna használható, avagy az északi zónán terül el, a mely égalji és egyéb viszonyainál fogva a nyári öntözést kevésbé igényli. Legtöbb esetben mindazáltal a vizek, a melyek ipari célokra alkalmasak és arra felhasználtatnak is, az ottani szűk völgyekben öntözésre is elegendők lennének, ha időközönként lehetne azokat fölhasználni. Ez okból rendeli a javaslat (31. §), hogy az ipari célra való vízhasználat kártalanítás nélkül öntözésre engedélyezhető, ha ez az öntözés szombat este 9 órától hétfő reggeli 3 óráig tart - ekkép az iparvállalat szünetelését épen azon időre szorítván, a melyben az a vasárnap közbejövetele folytán ugyanis rendszerint szünetelni szokott; - ha a vízkivétel rendes és állandó művek segélyével történik és a zsilipet vagy tiltót külön e teendőkkal megbízott felügyelő nyitja ki és zárja be, mi által az illető iparos saját vízi művének, illetőleg berendezésének kellő fentartását biztosítva láthatja. Minthogy pedig lehetnek esetek, a midőn az említett vasárnapi öntözés az illető gazdaságra még sem elégséges, a javaslat az öntözés lehető előmozdítása céljából még egy lépéssel tovább megy és a szünetelésért adandó teljes kártalanítás esetében az engedélyt megadandónak mondja, de ezt a megszorítást már azon föltételhez köti, hogy az illető terület, a mely öntözendő, legalább is 100 katasteri hold legyen és az öntözésre legalább 30 évre kéresek az engedély (32. §).

A víz lehető legnagyobb kihasználása céljából a már létező vízhasználatok alkalmasabb berendezése is követelhető (33. §). Ezen elv szerint bárki már létező műnek oly átalakítását kívánhatja, a mely által a víz használható erejének egy része új vállalat számára fölhasználhatóvá válik; magától értetik, hogy az ily átalakítás az eddigi jogosultságra nézve káros hatással nem lehet, s hogy az a munkát átalakítása folytán beálló szünetelésért kárpótlandó, s az átalakítás nem történhetik az ő rovására, hanem hogy azt annak kell teljesíteni, a ki a vízfeleslegre igényt támaszt.

A vízhasználatra az engedély nem örök időre, hanem meghatározott és pedig legfőleg 50 évre terjedő időre, sőt különös helyi viszonyoknál és köztekinteteknél fogva, tetszésszerű visszavonásig adatik (34. §) Ezen elv szoros következménye azon főelvnek, hogy a víz használata a közgazdaság számára lehető legnagyobb mértékben biztosítottassék; ekkép kizáratik lehetősége annak, hogy egyes vizek örök időkre lefoglaltassanak, de a vízhasználónak megadatik az alkalom, hogy az engedély idejével számolva, berendezéseit s tőkebefektetéseit akkép eszközölje, a mint ez az illető idővel legmegfelelőbb és leggazdaságosabb. A víz legnagyobb kihasználásának elve tette indokoltá azt is, hogy a vízhasználat ne vétessék az állam számára jövedelmi forrásul igénybe, azaz a vízhasználatért díjak ne követeltessenek. Oly országban, a hol az állampolgárok a természeti erők intenzív kihasználására hajlammal nem bírnak, a hol általában a megszokottság a viszonyok által parancsolt haladásnak meglehetősen útját állja, a hol tehát egyáltalában az állami tevékenységnek inkább ösztönzőleg kell minden téren közreműködnie: ily országban nem tanácsos még oly csekély díjak szedése által sem a víz hasznosításának útját nehezíteni.

A vízhasználatra adott engedélyek az esetre, ha vízhiány áll be, gyakran nem használhatók ki oly mértékben, a mint ez az engedélyokmányban kilátásba van helyezve. Ily esetekben, ha egy és ugyanazon területen több jogosult van, kérdés támadhat, ki és mily arányban szenvedje a vízhiányból keletkező hátrányt. A hátrálynak arányos megosztása legtöbb esetben oly complicált és vitás kérdésekre adna alkalmat, s mégis a víz kihasználására nézve oly csekély előnyt nyújtana az egyes használóknak, hogy ezen elvnek fölvetését mellőzni kellett, s inkább a dolog természetének s különösen a víz alkalmas kihasználásának megfelelően azt kellett kimondani, hogy ily esetben az, a kinek a vízhasználatához legújabb a jogositványa (tehát az előbb szerzett jogok épségben tartásával) szenved a hiány következményeit, egyenlő viszonyok közt pedig az, a ki rendes körülmények közt ugysis utoljára használná a vizet (35. §).

A vízhasználati engedély természeténél fogva realis jog, azaz rendszerint azzal a területtel vagy vízi berendezéssel jár, a mely területen a víz folyik, illetőleg a mely berendezés a vízhasználatra készült. Ezen elv alól csakis akkor történik kivétel, ha az engedély különös okoknál fogva határozottan személyre állíttatott ki (36. §), a mit a különböző viszonyokra való tekintettel, a melyek az életben mégis előfordulhatnak, előre kizárni nem lehetett.

A vízhasználati engedélyek megszűnésére nézve a vízi jog egyik főelve - t. i. az, hogy a vizek lehetőleg legnagyobb mérvben kihasználtassanak - követeli, hogy mindazon esetekben, a midőn az engedélyes hibája következtében ő maga a vizet kellően ki nem használja, a vízhasználatra való jogosultsága megszűnjék és így a víz használata más részére lehetővé váljék. Ez okból kimondatik, hogy az, a ki a víz használatára szükséges berendezést a kitűzött időben el nem készíti, továbbá, ha valaki 3 éven át vállalatát nem működteti, az engedélytől elesik. Az, hogy az engedély megszűnik, ha annak ideje lejár, vagy ha az visszavonás mellett adott, visszavonatik, nem igényel közelebbi indokolást (37. §).

A vízvezeték szolgalmával terhelt birtokos a víz lehető kihasználásának biztosítása végett a víz használatát szintén megkaphatja, de természetesen csak akkor, ha ez által a vízvezeték eredeti célja, tehát egy más engedély alapján szerzett jog nem veszélyeztetik és az ezen használatához szükséges munkákat saját maga költségén készíti és tartja fenn. Minthogy pedig ily használat által maga a vízvezeték nemcsak az eredeti tervezőnek és használónak szolgál előnyére, hanem az új engedélyesnek is, méltányos és igazságos, hogy az eredeti munkálatokhoz és fentartásukhoz abban az arányban járuljon, a mely arányban ő, az eredeti használóhoz viszonyítva haszonban részesül (38. §).

Hogy a vízfolyásból vízelvezetést csak hatóságilag megállapított művek, illetőleg berendezések által szabad eszközölni (39. §) ezt azon tapasztalások követelik, a melyek a folyóvizek elvezetésénél tétettek, s melyek szerint a könnyelműen, vagy nem eléggé meggondolt terv szerint készült elvezetések gyakran a folyóvizeket hosszú vonalban használhatlanokká változtatják, eliszapodásra vagy más kellemetlen állapotra vezetnek. Itt tehát az egyéni önkényt mellőzni, s helyette a hatóság beavatkozását, s így a rendszeres és technikai alapon nyugvó intézkedést kellett elrendelni. Ezen intézkedés megszégése 300 frt erejéig büntethető (175. §).

A vízhasználatnál gyakran előforduló mérésekre eddig törvényes mértékünk nem volt. A víz mérésénél ugyanis tekintettel kell lenni nemcsak a víz mennyiségére, a melyre nézve törvényeink értelmében a métermérték-rendszer szerint a liter s annak részei, illetőleg többesei szolgálnak, - hanem ép úgy, mint a gőzerőnél a víz folyásának gyorsasága is meghatározandó és e kettő szorzata adja a vízmértéket. Tekintettel azon előnyökre, melyeket a tizedes rendszer általában a számításnál nyújt, - s tekintve különben arra is, hogy mértékrendszerünk szellemében újabban meghonosítandó méreteinket szintén tanácsos a tizedes rendszer szerint berendezni: legcélszerűbbnek látszott az Olaszországban amugy is már elfogadott „modulust” javaslatba hozni, ez ugyanis oly test, mely egy másodperczben állandóan száz liter mennyiségben folyik és tized-, század- és ezredrészekre oszlik (40. §).

A II. Fejezethez

A vizi munkálatokról

A vizi munkálatokról szóló fejezet intézkedik mindazon berendezésekről, építkezésekről és egyáltalában műveletekről, a melyek a víz használatára, avagy a víz romboló erejének meggátlására, avagy egyáltalában a vizekben, illetőleg vizek mellett bármi célból történnek. Két főelv vezérli a javaslat intézkedéseit, az egyik az, hogy ilyféle munkálatok által a víz lefolyása, illetőleg használata ne veszélyeztessék - és a másik elv, hogy harmadik személyek a víz kellő szabályozása, illetőleg romboló erejének fékezése végett területeiken munkálatokat, s berendezéseket tűrni tartozzanak. Mindkét elv természetes következménye azon a javaslat vezéreszméje gyanánt szolgáló főelvnek, hogy vizeink lehetőleg legjobban kihasználtsanak és gazdaságosan berendeztessenek.

Vizi munkálatokhoz hatósági engedély szükséges; minthogy ugyanis efféle berendezések a vizek folyására, s általában a vizek használatára nagy befolyással vannak, s e részben az egyesek önkénye ellen biztosítékot kell nyújtani, ezen elvnek fölvétele szükséges. Igaz, hogy az engedélyezési rendszer az egyéni szabadságnak és sok esetben az egyéni tulajdonnak talán túlságos korlátozásául jelentkezik, de ha figyelembe vesszük azon veszélyeket, a melyek különösen folyóvizeknél nemcsak az alsó és felső partbirtokosokra és vízhasználókra számos vizi berendezés következtében hárulhatnak, hanem gyakran egész vidékek anyagi jólétére is döntő hatással lehetnek, ezt az intézkedést föl kellett venni. Engedély kell különösen minden munkálatnál, a mely a víz természetes lefolyását akadályozza, avagy megváltoztatja, - továbbá a mely idegen területen létesítettik, - s végre a mely idegen érdeket érint (43. §); mindezen esetekben az egyéni önkénynek részint a vállalkozó, illetőleg a vizi munkálat tervezője, részint a munkálat által netán érdekelt más személyek irányában hatósági közbelépés által határt kellett szabni. A főelvnek következménye, hogy minden módosítás és átalakítás az engedélyezett munkálaton újabban is engedélyt igényel; nehogy azonban e részben túlszigor által indokolatlanul is hatósági beavatkozás rendszeresíttessék, világosan ki kellett mondani, hogy újabb munkálatok csakis annyiban esnek hatósági engedély alá, a mennyiben azok az engedélyokirat határozatainak teljesen meg nem felelnek. Az engedély nélkül eszközölt építkezés 300 frtig büntethető (175. §).

A vizi munkálatok létesítésénél megkívánt engedélyezési eljárás bizonyos tekintetben korlátoztatik a parti birtokos partvédelmi intézkedéseire nézve, a javaslat ugyanis a parti birtokosnak megengedi mindazokat a munkálatokat, még pedig engedély nélkül, a melyek saját partjainak védelmére és biztosítására, a meder és a part tisztítására vonatkoznak; és ezen önkényes intézkedéseknek csak annyiban szab korlátot, hogy ha az efféle munkálatok utóbb károsoknak (természetesen a víz folyására vagy előbb fennálló vízhasználatokra nézve) bizonyulnának, ez esetben a munkálatok és berendezések az illető parti birtokos által saját költségén záros határidő alatt átalakítandók, illetőleg lebontandók (42. §).

A javaslat egyik lényeges és a közgazdasági életre felette fontos elve foglaltatik azon §-okban (44-47. §), melyek a vízi berendezések költségeire nézve intézkednek. Azon elv, hogy az, a ki a munkálat létesítésében érdekelve van, illetőleg annak hasznát veszi s melyet így oda állítva mindenki egészen természetesnek és egyszerűnek kell hogy találjon, a gyakorlati élet s főkép a vízfolyások oly complicált viszonyai mellett számos bonyodalomra ad alkalmat. A javaslat ezen elv érvényesítése céljából kimondja, hogy ha vízrendezési munkálatok által idegen földbirtok értéke növekedik, a munkálat létesítője az idegen terület birtokosát a költségek aránylagos átvállalására szoríthatja (44. §) s viszont ily idegen területek, ha mások berendezését saját területük megjavítására fölhasználhatják, a teher aránylagos átvállalása által követelhetik, hogy az illető vállalat tagjai közé fölvétessenek (45. §). Törvényhozásunk már jelenleg is ezen elvek alapján áll, a midőn a belvizek levezetése körüli eljárásról szóló 1874:XI. törvénycikk 10. §-ában a következőket rendeli: „ha egy vagy több földtulajdonos, miután már társulat alakítását siker nélkül megkísérlette, saját költségén oly vízlevezetési munkálatot létesít, melynek folytán idegen földbirtok jövedelme nagyobb mérvben szaporodik, mint a mennyi a teljesített munkák költségeinek kamatjából és a törlesztési járadékból az idegen földbirtokra esik, jogositva van mindazon földtulajdonosoktól, a kik e mentesítés hasznáiban részesülnek, a költségek után fizetendő kamatok és a törlesztési hányad aránylagos részének átvállalását követelni”. Ezen elv a javaslatba egész átalánosságában, tehát nemcsak mentesítési munkálatokra, hanem minden vízrendezésre (történjék ez a mentesítés vagy hasznosítás céljából) és tekintet nélkül a társaság képződésére, vétetett föl, minthogy sok esetben tényleg társaság képzése az érdekelt földbirtokosok jelentéktelen száma miatt talán nem is tanácsos. Az elv nagy jelentősége kivált abban fekszik, hogy a vízrendezőnek törvényes alapot nyújt arra, hogy ha helyesen tervezett műve szomszédjai által bármely okból nem támogattnék, véghezviteléhez hozzáfoghat, mert költségeinek aránylagos fedezését, ha a rendezés hasznait kellően igazolja, biztosítja.

Országos határt képező, valamint egyáltalában hajózható és tutajozható folyók szabályozását, medrének tisztítását s partjainak védelmét az állam bármikor eszközölheti (46. §). Ezen folyók szabályozása legtöbb esetben oly országos közgazdasági érdekelt képez, hogy az államnak beavatkozása szükséges; sőt előrehaladottabb államokban ezen földadót az állam kötelességévé tétetik. Ez utóbbit, bármennyire lenne is az kívánatos, főkép forgalmi és védekezési szempontból, tekintve folyamrendszerünk nagyságát s másrészt a rendelkezésre álló pénzüsszegek korlátolt voltát, egyelőre törvény által kimondani még korai volna. Ez okból a javaslat csak az államhatalom jogát ezen műveletekhez mondja ki, s mivel a 44. § egészen átalánosan van tartva, ebből következik, hogy az állam az érdekelteket a haszon aránylag való hozzájárulásra kötelezheti. Hogy ily esetekben az állam a költségek nagyobb részét viseli, az nemcsak abból következtethető, hogy ő maga lép fel mint kezdeményező és intéző, hanem abból is, mert a rendezés országos érdekből történvén, első sorban az ország a főérdekelt. Mily arányban viseltessék a teher az állam és a többi érdekeltek által, azt a törvényjavaslatban, tekintettel az ország oly nagyon különböző viszonyaira, előre elvileg megállapítani tanácsosnak nem látszik.

Kapcsolatban a most említett elvvel célszerűnek látszott intézkedni az állam hozzájárulása mérvéről azon állami kezelés alatt álló hajózható folyórészek partvédelméhez, melyeknél szabályozó társulatok partjaikat saját érdekükben biztosítani akarják. Ily munkálatokra már jelenleg az 1884:XIV. tc. 1. § az állam hozzájárulását mondja ki, a nélkül, hogy a hozzájárulás arányát szabatosan megjelölne.

A fejezet egyik főelve az, hogy vízi berendezések által másoknak ártani, vagy a vízből eddig nekik jutott előnyöket csökkenteni nem szabad (48-51. §-ok). Ez okból kimondatik, hogy ármentesített területeken az ártéri birtokosok tartoznak gondoskodni arról, hogy a magasabb területekről lefolyó vizeknek a legczélszerűbb lefolyás biztosítottassék (48. §). Ezen elv már a vízszabályozó társulatokról szóló 1871:XXXIX. törvénycikk 23. §-ában a belvizek levezetését illetőleg kimondatott s így törvényhozásunk által már egy irányban elfogadva van, általánosítása minden ármentesítési műveletre a dolog természete szerint indokolt. Minthogy azonban a felső vizek letódulása oly erőszakos lehet, hogy a mondott elvnek szigorú keresztülvitele lehetetlenné, illetőleg veszélyessé válhatik, a vízleeresztésnek fokozatos, eszközölése illetőleg az ugynevezett raktározás alkalmaztatik, de e részben már hatósági intézkedés szükséges és a hatóság közbelépése rendeltetik el. Ezt az elvet alkalmazták mindazon országokban, a hol a vizek lefolyása sok esetben nagyobb összetódulást idéz elő (például Olaszországban, Hollandiában); és kimondása már azért is mulhatlanul szükséges, minthogy a javaslat eddigi törvényeinknek azon elvét - mely a természet-jogban alapszik - s mely szerint „a víz természetes lefolyását a terület birtokosa túrni tartozik” szintén fölvette (57. §).

Ugyancsak az említett elv alapján rendeli a javaslat, hogy ha a vízi munkálatok által a víz folyásában oly változások állanak be, a melyek másokra nézve károsak, az illető mű tulajdonosa annak átalakítására kötelezhető s az okozott károkért ő felelős (50. §). Ezen elvet is ismeri törvényhozásunk, legalább részben, a midőn a vízi folyásokra veszélyes malmok iránt intézkedik; így elrendeli az 1751:XIV. törvénycikk (de tollendis publico novicis in regno molis), hogy az illető malomkárok és gátok akkép rendeztessenek be, hogy a folyam lefolyását ne gátolják s különösen áradásokat ne idézzenek elő, ha pedig az illetők ezt tenni elmulasztanak, a hatóság intézkedjék; ugyanezen elvet tartalmazza az 1840:X. törvénycikk. A javaslatban világosan és határozottan csakis azon hátrányok esetére rendeltetik el a vízi munkálat tulajdonosára nézve az átalakítási kötelezettség, ha a víz folyásában építkezése, illetőleg műve által történik a kárt okozó következmény; azon eset tehát, ha nem építkezése következtében, hanem más okoknál fogva (például a meder irányának megváltozása folytán) következnenek be károsodások, a melyek azután esetleg a vízi mű létele és működése által még fokozódnak, akkor már a vízi mű létesítőjét nem lehet közreműködésre szorítani; ez esetben az érdekelt károsodottak saját költségükön gondoskodnak a szükséges javításokról (30., esetleg a vízműnek teljes megszüntetéséről is. Miután nem csak vízi művek, hanem főképp utak és vasutak azon részei, a melyek vizeken átvezetnek (a melyek tágabb értelemben szintén vízi munkálatok sorába esnek) és hidak keskeny nyílásaik következtében a vizek folyására ugyanoly hatással lehetnek, mint más vízi berendezések, ezekre nézve is kimondatott ugyan ez az elv, mely a vízi munkálatokra nézve áll. Itt is az illető tulajdonosok ez átalakításra és kártérítésre kötelesek, ha a vízfolyásban való rendetlenség az illető mű következtében állott be, - ellenkezőleg, ha más okok idézték azt elő, ebbeli felelősségük megszűnik (51. §).

Azon berendezések, a melyek a víz színének mesterséges módon való megváltoztatását igénylik, ép ez okból s nehogy ebbeli működésük által másokat veszélyeztessenek, különös hatósági ellenőrzést tesznek szükségessé. Ez okból elrendeltetik, hogy a duzzasztás vagy leapasztás határának megjelölése a hatóság által az illető vízmű-tulajdonos költségén történjék, s a jelek fentartásáról a vízmű tulajdonosa gondoskodjék (52. §); a vízszint ezen jeleken alól, illetőleg felül tartani nem szabad, különben esetleg 300 frt erejéig büntetés is alkalmazható (175. §); hogy a medret, partokat és töltéseket a duzzasztási távolságig a vízmű tulajdonosa tartozik jókarban tartani (53. §), a mennyiben azt nem tenné, esetleg 100 frt erejéig büntethető (176. §), az erre vonatkozó eljárás, mint az ország különböző vizei szerint esetleg különböző, de különben is nem elvi jelentőségű - ministeri rendeletnek tartatván fenn (54. §).

A fejezet utolsó szakaszai a vízmosások keletkezésének megakadályozására vonatkozó intézkedéseket tartalmazzák (55-56. §-ok). Azon mérhetlen károk, melyeket a hegyi vizek nálunk okoznak, már több ízben figyelemre lettek méltatva törvényhozásunk által; különösen az erdőtörvény tárgyalásakor került szóba ez a tárgy s magában az erdőtörvényben vannak is intézkedések, a melyek e részben jobb állapotok létrehozatalára fogantyút adnak. Így elrendeltetik, hogy azon erdők, melyek vízmosások támadásának és terjedésének megakadályozására szolgálnak, véderdőknek tekintendők s mint ilyenek irtás és tarvágat tárgyait nem képezhetik (2. §), ily véderdőkben a kivágott vagy irtott terület legfeljebb 6 év alatt újra beerdősítendő (65. §), ugyanott a tuskó és gyökérirtás tilos (6. §), a legeltetés mindaddig tilos, míg a fák- és sarjadékban vagy a talajban kárt okozhat (7. §), az alomgyűjtés tilos (8. §). Ezek az intézkedések mindazáltal elégtelenek a vízmosások létrejövetelének megakadályozására, mert csakis erdőterületre szorítkoznak, holott tettlegetes és tevékeny működés sok esetben más jellegű területeken felette szükséges.

Az intézkedések, a melyek a vízmosások ellen tétetnek, nagyobbreszt kényszer-intézkedések. A kényszer indokolását találja a vízmosások jellegében; a vízmosások ugyanis nem csak egyes földterületek kárára vannak, hanem közjelleget öltenek, egész vidékeket rontanak meg s ép ezért törvényhozásunk máris szükségét látta annak, hogy e baj ellen kényszereszközökkel lépjen fel, a midőn a véderdő intézményét a vízmosások ellen indokoltnak találta. Törvényhozásunk ezen eszméjét tovább fejleszti a javaslat azon területekre nézve is, a melyek még nem földtlen erdőtalajok, a melyek még nem teljes vízmosások, hanem a hol csak a vízmosás fejlődésére alkalmas a terület. Itt is a hatóság elrendelheti, hogy az érdekeltek a baj elhárítására elrendelt elgátlásokat, fonásokat s beültetéseket záros határidő alatt végrehajtsák (55. §); és az illető területeken a legeltetést egészen vagy részben eltilthatja. (56. §)

A mennyiben a tapasztalás azt bizonyitná, hogy az erdőtörvénybe s most e javaslatba felvett intézkedések nem elegendők a vízmosások rombolásainak meggátlására: más államok példája szerint külön törvényhozási intézkedés lesz szükséges.

A III. Fejezethez

Vízi szolgalmak

A vizek használatánál és vizek rendezésénél, mind a vizek használói, mind a vizek mellett fekvő terület tulajdonosai, s egyátalában a területek és fekvőségek birtokosai igen sok esetben oly viszonyok között vannak, hogy ha saját tulajdonjogukat egész terjedelmében minden megszorítás nélkül érvényesitenék, legtöbb esetben a használatot, illetőleg a rendezést egészen meggátolnák. Ez okból a tulajdonnak alkalmas megszorítása, illetőleg szolgalmak megállapítása mulhatlanul szükséges.

A tulajdonjog, illetőleg a szabad rendelkezés korlátozásának vannak bizonyos általános módozatai - lehetne mondani természetes szolgalmak - melyek valamennyi polgári magánjogba mindenütt felvételtek. Ilyen első sorban a javaslatnak az az intézkedése, mely szerint a víz természetes lefolyását a terület birtokosa túrni tartozik (57. §), ezen intézkedés különben is eddigi törvényeinkben, jelesül az 1840:X. törvénycikk 1. §-ában ki volt mondva; nehogy mindazáltal ezen a dolog természetéből okvetetlenül folyó és a telkek egymás mellett levő elterüléséből következő szolgalom esetleg mesterséges módon még súlyosbittassék, ki kellett mondani azt, hogy a magasabban fekvő terület birtokosa ezt a szolgalmat az alsóbb területre nézve súlyosabbá nem változtathatja; ez által ki van mondva, hogy csak a dolog természetéből, azaz mert a dolgok természetes rendje a vízfolyást a szomszéd és alsóbb telkekre irányítja, ez okból terhelhetik a szomszéd telek ezen szolgálommal; mihelyest az emberi közreműködés akár vízrendezési, akár vízhasználati célból oly vízlevezetést idéz elő, a mely a természettől magától nem állna elő, a szolgalom önmagából nem keletkezik, hanem az esetleges megterhelés a javaslat későbbi §-ai (különösen 59. § és 60. §) szerint lesz szabályozandó.

A víz lefolyásának szolgalmával némileg rokon a javaslat (58. §-ának) azon intézkedése, hogy ha a víz által tárgyak akkép halmozódnak valahol össze, hogy ez által a víz természetes folyásában gátoltatik, az ekkép kárral fenyegetett birtokosok, legyenek azok alsók vagy felsők, ezen tárgyak eltávolítását követelhetik, illetőleg ha ezt a birtokos tenni vonakodnék, az eltávolítás megengedését kívánhatják. Ez is természetes szolgalom, ezt is a dolog természete szerint minden kárpótlás nélkül tartozik túrni az illető tulajdonos avagy jogosított.

A tulajdonnak most említett megszorításán kívül a javaslat vízhasználati és vízrendezési szempontból a tulajdon korlátozását csak kártérítés mellett engedi meg. Még pedig kisajátítást csak rendkívüli szükség esetében és a közérdek szempontjából kíván alkalmaztatni s e részben a kisajátításról szóló 1881:XLI. tc. szellemében indul el; a kisajátításnak ott említett eseteit egész terjedelmében fentartja s azokhoz csakis a vízmosások meggátlását sorozza (59. §). Az említett kisajátítási törvény 1. §-ában a vízjogba tartozó esetek a következők: közhidak építése (1), hajózásra, árvizek levezetésére vagy öntözésre szolgáló csatornák építése (3), folyóvizek szabályozása (4), álló vizek és mocsarak lecsapolása, alagcsövezések és belvizek levezetése (5), árvizek elleni védtöltések emelése (6), közhasználatra szolgáló kikötők, parti rakhelyek és közraktárak építése (7) s mindezen munkálatok nagyobbítása vagy czélszerűbb berendezése (12). Ugyanezen törvény szellemében lehetett - de kellett is - a vízmosások számára a kisajátítást a javaslatban külön fölemlíteni, mert a kisajátítási törvény igen helyesen felsorolja az illető esetek között a futóhomok meggátlását (8), már pedig a vízmosások elhárítása közérdekből ép oly jelentőségű, mint a futóhomoké. Természetes, hogy a vízmosásoknál is csak az esetre vétetnék igénybe a kisajátítás, ha az közérdekből szükséges.

A most felsorolt eseteken kívül nem kisajátítás, hanem szolgálat megállapítása által lehet telkeket igénybe venni; a szolgálat a hatóság állapítja meg. A javaslat ez okból elvileg kimondja, hogy minden birtokos túrni tartozik, hogy területén át (a házakat, udvarokat és kerteket kivéve) a víz átvezetessék vagy levezetessék, s általában minden munkálatok teljesíttessenek, a melyek a kitűzött cél elérése szempontjából szükségesek (60. §). Ezen intézkedés a vízhasználatok s általában a vizek közgazdasági módon való teljes értékesítése szempontjából nélkülözhetetlen. Számos birtokos földje, illetőleg az a terület, a melyen vízi berendezés szándékolatik, nem fekszik közvetlen a víz mellett; ha tehát az a szolgálat nem létesül, vagy éppen nem, vagy csak számos nehézséggel, s jelesül számos egyezkedés alapján volna csak kivihető a vízhasználatra szükséges berendezés. De még a parti birtokosnak is szüksége van ily szolgálatra; ugyanis a legkevesebb esetben lehet csak a vizet duzzasztás által annyira fölemelni, hogy a part mellett közvetlenül öntözést vagy vízi művet lehessen sikerrel létesíteni; legtöbb esetben szükséges, hogy a víz az illető terület színére megkaphassa a kellő esést, a vizet a főmederből hosszabb vagy rövidebb csatornán kell keresztülvezetnünk, tehát jobbra idegen területet igénybe vennünk. Ugyanezek a körülmények állnak be a víz levezetésénél is. A midőn a javaslat ezt a szolgálat megállapítja, intézkedik egyúttal azon módzatokról is, a melyek mellett az egyáltalában létesülhet s intézkedik a szolgálat tartalmáról, vagyis azon teher nagyságáról, a melylyel a szolgálat jár. A szolgálat csak hatóságilag engedélyezett berendezések, illetőleg használatok és ismét csak hatósági engedély mellett s azon föltétel alatt állapíttatik meg, hogy a birtokos a szolgálatért teljes kártalanítást nyerjen (60. §).

A kártalanítás (ha csak a felek külön egyezmény alapján nem jönnek tisztába) a következő elemekből áll: 1. A szolgálat következtében elfoglalandó területek becsértékéből - e becsértékből mindazáltal az adó és a földbirtokra háramló egyéb terheknek megfelelő tőkeérték le nem vonandó; ez pedig azért történik, hogy ekkép a terület értéke minden melléktelket nélkül egyszerűen s így könnyebben is meg legyen állapítható. - 2. Minthogy a telek adója, valamint egyáltalában a telken fekvő reálterhek mégis továbbra is a telek tulajdonosát terhelik és nem azt, a ki esetleg szolgálatra jogot nyer, ezen terhek kárpótlásául a becsértéknek egy ötöde vétetik fel, s ez képezi a kártalanítás második elemét. A becsértéknek ezen egy ötöde adóviszonyaink alapján hozatik javaslatba. - A kártalanítás többi elemei a dolog természetéből következnek, ugyanis, 3. meg kell téríteni a vízvezeték által tényleg okozott károkat - és 4. a terület szétdarabolásával vagy másnemű rombolás által keletkező hátrányokat. Ez a kártalanítás akkor alkalmaztatik, a midőn az illető terület a víz vezetésére fordíttatik, s így az illető tulajdonos azt egyáltalában nem használhatja többé azon idő alatt, a míg a szolgálat tart; minthogy azonban főképp árkok vezetésénél az árkon kívül az árokból kiemelt föld elterítésére és elhelyezésére is kell területet igénybe venni, a mely azonban az illető földtulajdonosnak jövőre többé-kevésbé még mindig szolgálatára áll, ezeknek a földrészeknek megváltására és kártalanítására a méltányosság szempontjából a most felsorolt főelemeknek csakis fele hozatik javaslatba, s egyúttal megengedtetik, hogy a föld tulajdonosa ezeket a területeket a szolgálmi jog hátránya nélkül továbbra is használhassa (61. §).

Az így megállapított szolgálat megszűnik, ha az illető vízhasználati jogosítvány, a melyre megadatott, megszűnik; de megszüntetését követelheti a terület tulajdonosa még a határidő lejártá előtt is, ha kimutatja, hogy az illető árokra, csatornára, épületekre többé szükség nincsen; ily esetben a kártalanítási összeg visszafizetése sem követelhető (62. §) miután ugyanis a vízlevezetési szolgálat célja épen az, hogy az használjon vízrendezési avagy vízhasználati szempontból annak a vállalatnak, a mely azt szükségli, ezen szolgálatnak fentartása akkor is, a midőn eredeti rendeltetésének többé meg nem felel s a midőn arra szükség nincs, vagyis akkor, a midőn a vállalat vagy egészen megszűnik, avagy igényeit más oldalról fedezheti: közgazdaságilag indokolatlan; sőt ellenkezőleg, a közgazdaság követeli, hogy a használatlanul fekvő terület ismét eredeti rendeltetésének adassék vissza, s ez által ismét kihasználtsák. A már egyszer kifizetett kártalanításnak megtartása azért volt kimondandó, mivel a terület birtokosa a szolgálatat jóhiszemben a kikötött időre megállapítottnak tekintette s így esetleg tőkebefektetésre használta azt fel. Ugyanezen elv van kifejezve a javaslat azon intézkedésében is, mely szerint ott, a hol már vízvezető árok van, a telek tulajdonosa egy új árok nyitását megakadályozhatja, föltéve, hogy az első árok az új célnak is megfelel. A javaslat szándéka ugyanis az, nem többel terhelni a területet, mint a mennyi közgazdasági szempontból szükséges; de e szolgálatnak ily complicációjára a szolgálatra jogosítottnak semmi joga, ez a szolgálat eredeti módon köteles megszerezni (64. §); szintugy köteles arról is gondoskodni, hogy a közlekedésre szükséges átjárók, hidak vagy átereszek elkészíttessenek s jókarban tartassanak (63. §). E tekintetben előforduló mulasztások 100 frt erejéig büntethetők (176. §). Ez esetben azonban a teher nem a mindenkor szükségeslet szerint fokozódik avagy irányul, hanem a szerint állapittatik az meg, a milyen a szükségeslet akkor volt, a midőn a szolgálat meg lőn állapitva (63. §).

Igen fontosak azok a szolgalmak, a melyek a partbirtokkal járnak; e szolgalmakra még nagyobb mértékben kellett figyelemmel lenni akkor, a midőn a partok és az egész meder a parti birtokos tulajdonává tétetett. Ez okból ki kellett mondani, hogy mindazon építkezéseknél és berendezéseknél, a melyek akár szabályozási, akár védekezési, akár használati szempontból hatósági engedéllyel készülnek, a meder tulajdonjogából kifogást, vagy a meder elfoglalásáért kárpótlást követelni nem szabad, valamint ki kellett mondani azt is, hogy az eféle berendezéseknek partba kötése ugyanily szempont alá essék (65. §). A parti birtoknak ilyen megszorítása nélkül egyáltalában a vizeknek kellő kihasználása majdnem lehetetlen volna; de különben is a parti birtoknak említett megszorítása vagyoni jogi tekintetben valóban csekély. Ugyanis mindaddig, míg a medret a víz borítja, amugy is csak a meder termékeinek kihasználásában szoríttatik meg némileg, a mely megszorítás kiegyenlíttetik az által, hogy ily berendezések folytán az illető vállalkozók osztozkodnak, sőt sok esetben teljesen magukra veszik azt a terhet, a mely a medertisztítás tekintetében a parti birtokosra különben hárulna (41. §) ha pedig a víz többé nem fedi a medret, akkor az így keletkezett építkezések amugy is elvesztvén jelentőségüket, megszűnnek és a parti birtokos ismét visszanyeri eredeti jogait.

További szolgálat a hajózható és tutajozható folyók mentén a vontatásra (illetőleg a hajók és tutajok vontatására) alkalmas útnak engedése (66. § 1.). A közlekedésre használt folyók legtöbb esetben céljaiknak meg nem felelhetnének, ha ez a szolgálat, illetőleg ha vontató út nem állana rendelkezésre. Mekkora legyen az a terület, a mely így vontató útnak meghagyandó, ezt nálunk az ország különböző folyóira nézve egyformán s törvénnyel előre megállapítani nem volt tanácsos; ezt a törvényhatóságok által, esetleg a minister által hozandó szabályrendeletnek kellett föntartani. Hazai szokásaink szerint a vontató úthoz szükséges területet a birtokos tartozik adni, sőt azt tisztán is tartani; a javaslat ezen szokást a már létező vontató utakra fentartja, a vontató út áthelyezése vagy új vontató utak létesítése következtében szükséges területért, illetve a vontatási szolgálatért a tulajdonost kártalanítás illeti (67. §).

A parti birtok egyik szolgálma, hogy hajók és tutajok kikötését a hatóságilag megszabott helyeken meg kell engedni (66. § 2.) szintén minden kárpótlás nélkül; tehát az u. n. karópénzek és kikötési illetékek nem szedhetők. A közlekedés rendes menete a kiköthetést megkívánja; ha tehát a vízjog egyik főelvét, hogy a hajózás azon vízhasználatoknak egyike, a mely minden más használat előtt jár, következetességgel kívánjuk keresztülvinni, a kikötés megnehezítését tűrni nem szabad. Ily értelemben intézkedtek hazai törvényeink (1723:15 de siccis, et non necessariis etiam fluvialibus teloniis tollendis) és nemzetközi szerződéseink, különösen a Dunára vonatkozó békepontozatok. Magától értetik, hogy ezen szolgálat ki nem zárja azt, hogy mindazon esetekben, a midőn a parti birtokosok partműveket és mesterséges kikötő-helyeket, esetleg nagyobb tőkebefektetéssel is létesítenek s a hajók vagy tutajok által az ily partok használatának fel kikötésre, kikötési díjakat szedni, illetőleg a partok használatáért fizetést szedni ne szabadna. Nehogy egyébiránt ez a szolgálat a parti birtokost túlságosan terhelje, a kikötés csakis hatóságilag kijelölt helyeken van megengedve és másutt csakis veszély esetén és megfelelő kártalanítás föltétele mellett.

Azon szolgálat, melynél fogva a parti birtokos a fausztatásra jogisítottaknak és munkásaiknak közvetlen a víz partján fekvő földeken a szabad járást megengedni tartozik, jelenleg is már fönnáll és az erdőtörvény (1879:XXXI. törvcz.) 202. §-ának átvétele.

Hogy a parti birtokos vízrendőri szempontból a vízhez való férést megengedni tartozik, az az ellenőrzés természetéből következik.

Az utolsó szolgálat, a melyet a parti birtokos tűrni tartozik, az, hogy közérdekből létesítendő szabályozási és mederrendezési munkálatoknál a nyert anyagot a munkálat létesítője kártérítés nélkül felhasználhatja. (65. §) Ezen szolgálat főképp hazai viszonyaink által indokolt; nálunk ugyanis számos helyen eddig is szokás volt a folyamok medréből kikotort anyagot szabályozási és egyéb célokra fölhasználni.

A IV. Fejezethez

Vízi társulatok

A vizek rendezése és kellő használása ép úgy, mint minden más közgazdasági intézkedés, physikai és nem physikai egyének által történhetik. Ez utóbbiak közt nagy fontossággal bírnak az egyes erők kellő összetömörülése folytán a társulatok. Magától értetik, hogy minden, törvényeink által megengedett, társasági alak a vízjogi viszonyoknál mint alany működhethet, a mennyiben ezt a külön törvények, illetőleg az ezek alapján létrejött társas szerződés (alapszabály) megengedi; e tekintetben felette nagy jelentőséggel bírnak a kereskedelmi törvény által meghonosított közkereseti társas alakok (kivált a szövetkezetek és a részvénytársaságok), mint a melyek - az egyéni és elszórt vagyoni tehetségeket a közgazdaságnak leginkább megfelelők és a tőkének igen nagy kényelmet biztosítók - a vállalkozási szellemnek elég mozgékonytárgyat nyújtanak. Tekintettel mindazonáltal azon speciális viszonyokra, a melyek a vizek rendezésénél és a vizek használatánál előfordulnak; tekintettel kivált arra, hogy ezen viszonyoknál az érdekelt egyének nemcsak mint személyek, hanem legtöbb esetben mint bizonyos területek birtokosai, tehát az egyén mint egyén és mint földbirtokos bírnak jelentőséggel, az eddig szokásos társas alakok pedig ezeknek a viszonyoknak nem felelnek meg, ez okból külön társasági alakokról kellett gondoskodni.

A vízi társulatokról szóló fejezet főelveiben csatlakozik a társasági ügynek nálunk eddig kifejlődött formáihoz s a társaságot akkor tekinti olyannak, a midőn egyrészt a társaság létesítésére vonatkozó akarat az érdekeltek részéről a törvény által megkívánt formában a társulati szerződésben (az alapszabályokban) megtestesült és a minister által jóváhagyatott. A kormány részéről a jóváhagyást azért vette föl a javaslat, minthogy összes társulati ügyünk (a kereskedelmi társulatok kivételével) ily eljárást ismer, és a vízi társulatok eddigi törvényeink szerint szintén ily jóváhagyás alá estek (1871:XXXIX. tc. 3. §). A fejezet intézkedései a társas alak természetének s a vízrendezés, valamint a vízhasználatnak megfelelőleg szigorúak és kellő rendet biztosítók; a fejezet két részre oszlik, a mennyiben a társulatok is két nagy cél szerint alakulhatnak, ugyanis *a*) vízrendezésre (mederszabályozás, partbiztosítás és árvédelem), - avagy *b*) vízhasználatra (öntözés, alagcsövezés, lecsapolás, sankolás, mocsárkiszáritás és i. t.).

A javaslat minden vízrendezésre és minden vízhasználatra vízi társulat alakítását engedi meg (68. §); e részben azon felfogásból indul ki, hogy az illető érdekeltek legjobban megítélhetik, miért nem kielégítőek saját céljaikra a törvényeink által megengedett másféle társas alakok, s miért veszik ez okból épen igénybe a sok esetben talán nehezkesebb vízi társulat alakját. Ép ez okból azonban nem mondja a javaslat, hogy az e célra törekvők minden esetre vízi társulat alakjába öltöztessék szerződéseiket, hanem egészen az illetők belátásától teszi elhatározásukat függővé. A vízi társulatnak egyúttal a jogi személyiség minősítése adatik, a midőn a javaslat kimondja, hogy e társulatok, mint ilyenek saját nevük alatt jogokat szerezhhetnek, köteleességeket vállalhatnak, a bíróságok előtt pert indíthatnak és perbe foghatók (69. §).

Tekintettel arra, hogy a vizek kellő karban tartása sok esetben oly közérdeket képez, a melynek keresztülvitele a közvetetlenül érdekeltek által nagyon kívánatos és ezen helyzettel szemben esetleg egyesek törekvése ezen rendelkezésnek megghusítására talán az illetők részvétlensége következtében, nem engedhető meg, a vízi társulatoknak bizonyos kényszer útján való létrejövételéről kellett gondoskodni. Ezen eszme keresztülvitele, valamint a vízrendezésre alakult társulatok más viszonyaira vonatkozólag már jelenleg érvényben lévő törvényeink, különösen az 1871:XXXIX. és az 1874:XIV. törvénycikkekben foglalt és helyeseknek elismert intézkedések vétettek át a jelen javaslatba is.

Igy a javaslat 70. §-a megfelel az 1871:XXXIX. tc. 1. §-ának

71. §-a megfelel az 1871:XXXIX. tc. 2. §-ának

72. §-a megfelel az 1871:XXXIX. tc. 3. §-ának

74. §-a megfelel az 1871:XXXIX. tc. 12. §-ának

A javaslat 73. §-ban a társulatok szabályozási tervének hatósági megállapítására nézve az illetékességet az alispánra (és nem a törvényhatóságra mint az jelenben van) bizta; ez az elv összhangzásba hozatott a javaslat 149. §-ával, a hol vízi munkálatok engedélyezése hasonlóképp első fokban az alispán illetékességébe utaltatik; ezen intézkedés indoka a 149. §-nál fog bővebben kifejtetni.

A javaslat a társulat megalakulását az alapszabályoknak a közgyűlés által történt elfogadásától, s azoknak a minister által történt jóváhagyásától teszi függővé (72. §); a társulat megalakulása pedig a vizikönyvbe bejegyeztetik (75. §), s e bejegyzéssel együtt a társulat igazgatói is bejelentetnek (76. §). Mindezen intézkedések a társulat létrejövételének külső alakjait képezik, s külön indokolást nem igényelnek.

A vízjogi társulatok egyik fő jellemző tulajdonsága a társulati tagok minősége. Mint már előbb említve volt, a vízi társulat tagjai nem pusztán egyéni és személyi jelentőséggel bírnak, hanem legtöbb esetben szoros kapcsolatban áll a személy az illető területtel, úgy hogy tényleg a társulat tagja legtöbb esetben csakis azért az, mivel bizonyos területnek birtokosa, ép ez okból világosan ki kellett mondani azt, hogy mindenki, ki oly területet szerez meg, a mely valamely vízi társulat kötelékébe tartozik, már ezen területszerzés ténye következtében tagjává lesz a társulatnak (77. §); ki kellett továbbá mondani, hogy a terület alatt nem egyedül a földbirtok szorosabb értelemben, azaz a mezőgazdasági célra alkalmas területek értetnek, hanem minden vagyoni értékkel bíró terület, bármi legyen is rendeltetése, s mihelyt ez a munkálat által érdekelve van, tulajdonosa ép úgy tagja a vízi társulatnak, mint a szorosabb értelemben vett földbirtokos, s nehogy ez iránt kétség merüljön föl, példázgatólag felsoroltatnak névszerint is azok az egyedek, a melyek az eddigi tapasztalatok szerint leginkább törekedtek a társulattól való kibontakozásra, jelesen a községek, magán- és közvállalatok, utak és vasutak (78. §). A vízi társulatoknál a tagsági viszony az említetteknel fogva nem lévén tisztán személyi viszony, a tagsági viszony megszűnése vagy új tagok fölvétele nem képezhet oly egyszerű személyes állapotot, a milyen az más társulatoknál, s nem lehetett akár az egyéni akaratnak, akár a társulati alapszabályoknak e részben oly tág szabadságot engedni, a mint ez tényleg más társaságoknál és az ezekre vonatkozó törvényeknél történik. A mi különösen új tagoknak belépését illeti, erre nézve a javaslat 44. és 45. §-aiban kifejezett általános elvek a társulatoknál is mérvadók. A 44. § elve szerint, ha a munkálat által idegen földbirtok értéke növekedik, - a munkálatok létesítője jogosítva van az illető terület birtokosától a munkálatok költségeinek haszonaránylagos átvállalását követelni; ezen elv alkalmazva a társulatokra, az illető földbirtokosoknak a társulati kötelékbe vonását vonja maga után, viszont a 45. § elve szerint, ha kitűnnék az, hogy az illető munkálatok felhasználásával más területek javíthatók, az ily területek birtokosai a vállalatba való fölvételüket követelhetik, - tehát társulatokra alkalmazva társulati tagokká válhatnak (79. §). A társulattól való kiválás - illetőleg a tagsági viszony megszűnése - a javaslatban a lehető ritka esetekre szorított; e részben a javaslat lehetőleg kerülni kívánta azt, hogy a nagy nehezen létesülő - s gyakran csak a kényszer alkalmazásával alakult társulatok, egyeseknek még oly igazolt körülményei folytán is talán ismét széteszöljanak, ez okból csakis közgyűlési határozat folytán és csak az esetben lehetséges a társaságból való kirekesztés, ha ezt a társaság célja szükségessé teszi; e fölött a minster határoz, s végül a társulati tag teljes kártalanításban részesül (80. §).

Közérdek szempontjából bizonyos körülmények közt a kormány kezébe kell adni azt a jogot, hogy árvédelmi társulat alakítására az illető érdekelteket kényszeríthesse, e részben a javaslat 81. §-ába átvétetett egyszerűen az 1884:XIV. törvénycikk 3. §-a.

A társulati alapszabályok főpontozatait a 82. § foglalja magában. Az alapszabályokban felvett pontozatok közül némelyeket a törvény által még külön kellett részletesebben is szabályozni, s így ezeknek a teljes önkény alól kivonását eszközölni.

Igy mindenekelőtt a határozatok hozatalának módja, vagyis a szavazási jog iránt elvül kimondatik, hogy vízrendezési társulatoknál ez az érdekeltség aránya szerint gyakorlandó; miután ily társulatoknál - a mint ez már több ízben kifejtetett - a tagoknak nem egyéni viszonya, hanem területük nagysága bír döntő jelentőséggel, szükséges volt e részben ezt a szavazási jog gyakorlásánál is érvényre hozni. Ezen elvnek a gyakorlatban keresztülvitele végett az alapszabályokban meg kell jelölni az érdekeltség azon legkisebb fokát, mely egy szavazatra jogosít; és hogy minden egyénnek mód adassék tagsági jogainak gyakorlására, a kevesebbel érdekelteknek képviselő által való szavazása engedtetik meg (83. §).

Az igazgatóságra nézve a következő főelvek vétettek föl: az igazgatóságnak legalább 3 személyből kell állani; miután collegiális testület kevesebb személyből alig képzelhető, de különben is az igazgatósági tevékenység több személyt igényel. Az igazgatóság tagjai a társulat tagjaiból vagy meghatalmazottaikból választatnak, ezt az érdekelttség szüksége teszi kívánatossá (84. §). Az igazgatóság tagjai a vizi-könyvbe bevezetendők, hogy ekkép a hatóság épugy, mint az érdekelt harmadik személyek bármikor az illető személyek iránt tájékoztatva lehessenek; egyuttal kijelölendők azon igazgatók, kiknek kezéhez a társulatot illető kézbesítések jogérvényesen történnek (85. §). Az igazgatók harmadik személyek irányában a társulat nevében járnak el (86., működésük által a társulat lesz kötelezve és jogositva; e részben harmadik személyek irányában a törvényjavaslat csak egy megszorítást tesz és ez a kölcsönfölvétel esete. Kölcsönök kötésére mindig a közgyűlés felhatalmazása (sőt a minister jóváhagyása) szükséges (87. §) és 92. §). Maga a társulat igazgatóinak hatáskörét tetszés szerint korlátozhatja; ez a korlátozás azonban csak benső viszony és kifelé - harmadik személyek tekintetében - nem bir hatálylyal (88. §).

A közgyűlésre (mint a társulati közakarat első nyilvánulására) nézve a törvényjavaslat csakis a főbb elveket tartalmazza: megkívánja, hogy évenként legalább egyszer közgyűlés hivandó egybe, hogy a meghívóban a közgyűlés tárgyai kitétessenek, s hogy közgyűlési határozat általánban csakis a meghívóban felemlített tárgyakról hoztassék, miután fel kell tételezni, hogy az illetők, ha a tárgyalás alá került ügy iránt kellően értesítve lettek volna, a tárgyalásra magára tényleg eljöttek volna. E szabály alól az egyedüli kivételt az oly indítvány képezi, mely újabb közgyűlés összehívására irányul, s mely a dolog természeténél fogva nem is érdemleges tárgyat, hanem inkább alakiságot érint (89. §). A rendes évi közgyűlésen vagy esetleg az alapszabályok által megállapított módon összehívott közgyűlések mellett, módot kellett nyújtani a tagok bizonyos számának arra, hogy fontos ügyek tárgyalására közgyűlés megtartását kívánhassék, ez okból a javaslat a társulat tagjainak egy harmadrésze számára biztosítja ezt a jogot, sőt ha kívánatukra az illető társulati közeg 8 nap alatt össze nem hívja a közgyűlést, ezt az illetékes ministernél, illetőleg ministeri megbízottnál kérhetik (90. §). A javaslat felsorolja azokat a teendőket, a melyek mindenesetre a közgyűlés elé tartoznak (91. §) s ezen teendők közül a kölcsönök felvételéhez az összes érdekeltnek általános, a társulat feloszlásához két harmad többséget jelöl meg; végül azon közgyűlési határozatokhoz, a melyek az alapszabályok módosítására vonatkoznak, a társulat feloszlására irányulnak vagy kölcsön kötését czélozzák, ministeri jóváhagyáshoz köttetnek (92. §). Ezen társulatok költségvetései és kölcsönmívelletei nagy jelentőséggel bírván a közügy szempontjából is, az e részben az 1884:XIV. törvénycikk 5. §-ban foglalt elvek jelen javaslatba is átvétettek. Ugyancsak e törvényből vétettek át a tisztviselőkre vonatkozó intézkedések is, úgy hogy

a javaslat 93. §-a megfelel az 1884:XIV. törvénycikk 6. §-ának,

a javaslat 94. §-a megfelel az 1884:XIV. törvénycikk 8. §-ának,

a javaslat 95. §-a megfelel az 1884:XIV. törvénycikk 7. §-ának,

a javaslat 96. §-a megfelel az 1884:XIV. törvénycikk 24. §-ának,

Hogy a közgyűlésről jegyzőkönyv vezettessék s a jelenlevők nevei fölvétessenek, az a rend és ellenőrzés szempontjából kívánatos, s e jegyzőkönyveknek vízrendezési társulatoknál az illető ellenőri közeghez való fölterjesztése indokolást szintén nem igényel (97. §).

A vizi társulat feloszlása (mellőzve természetesen a csőd esetében más törvények következtében bekövetkező megszűnési esetet), történhetik közgyűlési határozat által, s végül egyesülés következtében (98. §). A feloszlási eset ép úgy a vizi-könyvbe iktatandó, miként a társulat alakulása s más főbb momentumai rendszerint beiktattatnak (99. §). A feloszlott társulatra nézve az a vagyoni jogi elv mondatik ki, hogy a társulati tartozások kielégítése után a fenmaradó vagyon a társulati tagok hozzájárulása arányában megosztandó, az ebbeli teendőkkel pedig másféle törvényszerű intézkedés hiányában az igazgatóság bizatik meg (100. §).

A vízrendezési társulatoknál nagy fontosságú az ártérfejlesztés munkálata. - Ezen munkálatnak hivatása megállapítani azt a térséget, a melynek védelme, illetőleg biztosítása, mentesítése a szándékba vett munkálat által el lesz érendő, s így természetesen e területen fekvő minden egyes birtokrészlet a munkálathoz való hozzájárulásra lesz hivatva (102. §). Ezen ártérfejlesztési munkálattal kapcsolatos az u. n. osztályozás, vagyis az a munkálat, a mely az egyes fekvőségeket a szerint, a mint a védekezés folytán nagyobb-kisebb előnyben részesülendnek, a hozzájárulás tekintetében nagyobb vagy kisebb arányban igénybevehetőnek jelöli ki. Igen kívánatos, hogy az ártérfejlesztési munkálat és a hozzájárulási kulcs lehetőleg közös egyetértéssel állapíttassék meg, minthogy azonban, főképp ott, a hol a kisebbség általában a munkálat szükségét nem látja be, s így társulat alakítását sem akarja, ez nem gondolható, szükséges volt a közös egyetértés hiányára kötelező szigorú intézkedéseket fölvenni s egész eljárást megállapítani. E szerint az ártérfejlesztési munkálat műszakilag készítendő (102. §), a mi ugyan másképp alig képzelhető, miután felmérések és lejtmerések nélkül egyáltalában a munkálat meg sem állapítható, ezen elvnek kimondása mindazáltal mégis - habár magától értetik - czélszerűnek látszott. Az így elkészült munkálat az érdekeltek által leendő megbírálás, illetőleg felszólalásaik eszközölhetése végett alkalmas helyen 30 napon át közszemlére teendő; a felszólalások pedig egy, a közgyűlés által kiküldött, bizottság elé utasíttatnak (103. §); a bizottság határozata ellen az illető alispánhoz lehet folyamodni (104. §).

Ha az ártérfejlesztés így meg lett állapítva, következik az osztályozás és a hozzájárulási kulcs megállapítása, s e részben ugyanaz az eljárás alkalmaztatik, a mely az ártérfejlesztési munkálatnál irányadó (105. §). Az így létrejött adatok alapján egy ártéri telekkönyvet kell készíteni, a melynek egy példánya a vízi-könyv okmánytárába helyezendő el, hogy mindenki szükség esetén bő tájékozást szerezhessen magának az illető munkálatok részleteiről (107. §).

A közérdekből a közmunka- és közlekedésügyi minister elhatározása folytán szervezendő társulatok működésére nézve az e részben az 1884:XIV. törvénycikkbe felvett intézkedések a jelen javaslatba is átvitettek. Így

a javaslat 108. §-a megfelel az 1884:XIV. tc. 20. §-ának,

a javaslat 109. §-a megfelel az 1884:XIV. tc. 21. §-ának,

a javaslat 110. §-a megfelel az 1884:XIV. tc. 22. §-ának,

a javaslat 111. §-a megfelel az 1884:XIV. tc. 23. §-ának,

Maguk a vízrendezési társulatok fontos közérdekű vállalatok, s mint ilyenek többrendbeli törvényes kiváltsággal ruháztatnak fel; így vagyonuk végrehajtása tekintetében (116. §), pénzügyi zavarok keletkezése alkalmával (119., járulékaik természetére nézve (117. § és 118. §) és járulékaiknak adó útján beszedése tekintetében határozottan előnyöket nyertek. Ezen előnyökkel szemben, de főképp e vállalatoknak a közérdekre ép úgy, mint a közgazdaságra kiható nagy fontosságánál fogva, a társulatok működését bizonyos állami ellenőrzés alá kellett venni. A javaslat e célból kimondja, hogy a minister minden ilyen társulathoz megbízottat rendelhet ki (113. §). Ezen ministeri megbízott főadata: a társulatot működésében folytonosan figyelemmel kísérni, s a felett őrködni, hogy az működésében a törvény, az alapszabályok és a közgyűlés határozatai értelmében járjon el; ez okból ép úgy az igazgatósági ülésekben, mint a közgyűlésekben részt vehet, a határozatok ellen tiltakozhatik. Ily tiltakozás esetében mindazáltal a minister határoz végleg. - Pénzügyi zavarok vagy a társulat működésének megakadása esetén ezen megbízott ministeri biztossá nevezhető ki, illetőleg a minister külön ministeri biztost rendel ki (119. §). Ez a biztos már többé nem ellenőrzi, hanem maga kezeli - az igazgatóság és a közgyűlés helyett - a társulat ügyeit. Hasonló intézkedéseket tartalmaznak már az 1871:XXXIX. törvénycikk 25. §-ban, valamint az ezt kiegészítő 1879:XXXIV. tc. 16. §. Ezen ministeri biztos vezetése mellett létező rendkívüli állapot mindazáltal legfőlebb 2 évig tarthat, s ezen idő elteltével a biztos összehívja a közgyűlést, mely ismét igazgatóságot választ. Ha mindazáltal a minister a körülmények folytán indokoltnak találja, vagy ha az érdekeltek maguk kérelmeznék, 2 évnél hosszabb ideig is rendelhető ki ily biztos.

A vízrendezési társulatok egyik főcélja az árveszély elleni intézkedés levén, a javaslat intézkedik, hogy a társulatok épen árveszély esetén kellő pénzerő felett rendelkezzenek s ez okból, hasonlóan a jelenlegi gátrendőrségről szóló törvényünk (1871:XL.) 9. §-ának rendelkezéséhez, megkívánja, hogy minden társulat árvédelmi tartalék-alapról gondoskodjék. Ezen alap nagysága az alapszabályokban megállapítandó, a társulat többi pénzeitől külön kezelendő és akkép tartandó mindenkor készen, hogy veszély idején felette azonnal rendelkezni lehessen. Ha pedig veszély alkalmával felhasználtatik, gondoskodni kell arról, hogy hat hónap alatt kiegészíttessék, úgy hogy a következő árveszély esetére már ismét rendelkezésre álljon (114. §); ugyancsak gátrendőrségünk azon intézkedése (1871:XL. tc. 6. és 7.), a mely a társulatokat arra szorítja, hogy kellő helyeken vízmérczékét és elég számú öröket állítsanak fel, szintén fölvetetett (115. §).

A vízvédelmi társulatoknak közérdekű jellegénél fogva czélszerű volt azokat bizonyos a társulat, illetőleg az általuk kezelt vállalat természetével szorosan kapcsolatos előnyökkel felruházni. Így kimondatik, hogy a munkálatok fentartásához és a védelemhez szükséges anyagok és felszerelések, valamint maga az árvédelmi tartalék-alap végrehajtás alá nem vehetők; ezek a tárgyak, habár kétségtelenül vagyoni értékűek, mégis a társulat közérdekű céljának oly nélkülözhetetlen eszközei, a melyeket egyszerűen a közönséges vagyoni jog rendszeres érvényesítésére kiszolgáltatni nem szabad. De a midőn a javaslat a társulatot közjellegű természeténél fogva így védi a törvényszerű végrehajtás ellen, gondoskodnia kellett arról is, hogy a hitelezők kellő végrehajtási alap hiányában mégis szerzett jogaik érvényesítéséhez jussanak, s ez okból kimondja, hogy a végrehajtás útján behajtandó követelés a társulati tagoktól az osztálykulcs arányában fedezendő, a mely fedezés a társulatoknak már említett állami ellenőrzése mellett esetleg a minister által is elrendelhető (116. §).

Egy másik nagy előnye ezen társulatoknak, a mely főkép hitelük szempontjából igen mérvadó, az, hogy a társulat által kivetett járulékok nem tisztán személyes természetűek, hanem az illető birtokon fekvő terhet képeznek, még pedig a telekkönyvi terhek előtt való elsőbbséggel (117. §). E részben a javaslat eddigi törvényeink (1871:XXXIX. tc. 19. § és 1879:XXXIV. tc. 5. §) intézkedései szellemében járt el. Végül nagy előnyül szolgál a javaslatnak azon intézkedése, a mely a késedelmes járulékoknak közadók útján leendő behajtását rendeli el (118. §) s a mely szintén eddigi törvényeink szellemében történik.

Összeolvadó társulatoknál, a vagyonjogi állapotra nézve ezen társulatok sajátos jellegénél fogva külön intézkedéseket kellett fölvenni; ugyanis az által, hogy két társulat egyesül, tényleg és jogilag a volt két társulat megszűnik és egy új társulat keletkezik; a hitelezőkre nézve, a kik követeléseik tekintetében nemcsak a társulat jogi személyességében, hanem a tagok területeiben birtak biztosítékot és támaszt, nem lehet közönyös, miképen alakul ez a viszony esetleg más társulattal való összeolvadás következtében. Ily körülmények közt vagy azt kellett volna mondani, hogy az egyesülés csak a hitelezők beleegyezésével történhetik, a mi sok esetben talán a kívánatos átalakulást lehetetlenné, mindenesetre azonban igen nehézkessé tette volna - vagy a hitelezők jogi állapotára nézve lehetőleg a status quo ante-t kellett biztosítani, a mi minden tekintetben egyszerűbbé teszi az egész helyzetet. Ez utóbbi álláspontot foglalja el a javaslat, a midőn rendeli, hogy a beolvadó társulat vagyona mindaddig külön kezelendő, a míg a hitelezők kielégítve, illetőleg kellően biztosítva nem lettek, s hogy a multból eredő terhek a társulat illető tagjait ép úgy terhelik, mintha az egyesülés meg nem történt volna (120. §).

A társulatok védműveinek ellenőrzésére nézve az 1884:XIV. törvénycikk 25. § a javaslatba átvétetett (121. §).

A javaslatnak az az intézkedése, mely szerint kisebb jelentőségű vízmunkálatoknál az érdekeltek a társulatoknál kívánt alakszerűségektől ideiglenesen vagy állandóan felmenthetők (122. §), abban találja indokolását, hogy gyakran lesz szükséges a vízi társulat alakjában bizonyos vállalatokat létesíteni, s mégis vagy a tagok csekély száma, vagy maga a vízi munkálat nem teszi szükségessé, hogy a társulatoktól követelt összes apparatus egész teljességében működjék. Ily kivételes esetekre tehát kivételes intézkedés volt célirányos.

A vízhasználatra alakult társulatok nem birnak oly közérdekű jelleggel, mint a vízrendezésre alakultak, s ez okból nem is kívánatos és nem is szükséges, hogy azok oly kiváltságos jogokkal ruháztassanak föl, avagy oly szigorú állami ellenőrzésnek vettessenek alá, a mint ez, a vízrendezésre alakult társulatokat illetőleg okvetetlenül megkívánatik. A vízhasználatra alakult társulatoknál tehát inkább a társulati alaknak biztosítása és a társulati élet alkalmas fejlődése képezi a javaslat feladatát. Ez okból mindazok az intézkedések, a melyek egyenesen a társas alakra és életre vonatkoznak és a vízrendezési társulatoknál is előfordulnak, ezen társulatokra egyszerűen kiterjesztetnek; a lecsapolás céljából alakult társulatok a vízrendezésre alakultakhoz nagyon is közel állván, ezekre nézve a vízrendezési társulatok specialis előnyeit is ki kellett terjeszteni (123. §). A vízhasználati társulatokra vonatkozó többi szakaszok (124-133. §) bővebb indokolást alig igényelnek. Jelezni lehet, hogy a lecsapolásokra vonatkozólag épügy mint a vízrendezési társulatoknál a társulásra való kényszert a kisebbség ellenében ki kellett mondani (124. §), nehogy az eféle közgazdaságilag nagyjelentőségű műveletek egyesek vagy kevesek önkénye által meghiusittassanak. Öntözések céljából keletkező társulatoknál már csak a nagyobb jelentőségű öntözési műveletekre terjesztetik ki a kényszer, de ez esetben is két harmad többség kívánatik az alakulásra (125. §).

Az V. Fejezethez

Vízrendőri intézkedések

A vízrendőri intézkedések nagyjából átvétettek a gátrendőrségről szóló 1871:XL. törvénycikkből, s ha e részben ez utóbbi törvénycikk számos szakaszai szóról-szóra nem vétettek föl, történt az egyrészt azért, minthogy a jelen szerves vízjogi javaslatban több rendőrinek tetsző intézkedés a javaslat más fejezeteiben, mint általános elv már kifejezést nyert, pl. hogy a vizeket befertőztetni nem szabad (25. §), hogy a medertisztítás rendszerint megtörténjék (41. §), hogy vízi építmények engedély nélkül nem emelhetők (43. és 175. § stb. stb.; történt továbbá azért, minthogy e javaslat lehetőleg elvek megállapítására kíván szorítkozni, s a kivitelt illetőleg az ország különböző viszonyaihoz képest szabad intézkedést óhajt hagyni a közigazgatásnak; és végül történt azért, mivel egyes intézkedések gátrendőrségünkben nem feleltek meg teljesen a követelményeknek.

A javaslat 134., 135. és 136. §-ai megfelelnek nagyjából a jelenleg érvényes 1871:XL. törvénycikk 14. §-ának; és csakis annyiban térnek attól el, hogy míg az 1871-iki törvény csak a töltések közé szorított folyókról intézkedik, a javaslat 134. §-ában általános elvi intézkedéseket tartalmaz minden vízfolyásra, minden partra, mederre és a vízi művekre, s elvül kimondja, hogy ezeknek rongálása általában tilos. Jelen fejezet többi §-ai is, majdnem szóról-szóra átvétettek az 1871:XL. törvénycikkből, így

- javaslat 137. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 12. §-ának
- javaslat 138. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 10. §-ának
- javaslat 139. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 20. §-ának
- javaslat 140. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 26. §-ának
- javaslat 141. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 27. §-ának
- javaslat 142. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 28. §-ának
- javaslat 143. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 29. §-ának

javaslat 144. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 30. §-ának

javaslat 145. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 31. §-ának

javaslat 146. §-a megfelel az 1871:XL. tc. 32. §-ának

Külön kiemelni kell mindazáltal a következőket: A gátrendőrségről szóló törvény jelenleg a védelem társulatok teendőire nézve bizonyos részletes intézkedéseket is tartalmaz (3-8. §-ok); ezeket a javaslatba azért nem látszott célszerűnek fölvenni, minthogy a különböző viszonyoknak egyáltalában nem igen felelnek meg s ép ezért azokat tényleg keresztülvinni nem is lehetett. Helyettesíteni ezen a törvényben megállapított elveket kormányrendeletekkel szintén nem látszott indokoltnak, ép azon oknál fogva, mert a különböző viszonyoknak megfelelő általános szabályrendelet - habár ez könnyebben módosítható, mint a törvény - szintén csak nehézkes intézkedés volna. Ez okból legjobb volt ez az ügyet egészen a társulatokra bízni, de ép azért kötelezni is, hogy nemcsak mint eddig a gátvédelemről, hanem a zsilipek kezeléséről is részletes szabályzatot készítsenek s azt életbeléptessék (138. §).

Árveszély esetében a rendkívüli intézkedésekre nézve eddigi törvényünk (1871:XL. tc. 29. § második kikezdése) azt kívánja, „hogyan veszedelem idején köteles a járásbeli tisztviselő a védelemre szükséges intézkedéseket a törvényhatósági vagy társulati mérnök műszaki véleménye szerint eszközölni s ezen tisztviselő rendeletei feltétlenül teljesítendő”. A javaslat illető 143. §-ában ez az intézkedés nincs felvéve, még pedig azért nem, mivel a vezető tisztviselőt és közeget nem tanácsos bármely más tényező véleményének alája rendelni. A felelősség elvének keresztülvitele kívánja, hogy a vezető közeg intézkedéseinek következményeit másra át ne háríthassa; már pedig mihelyt a törvény elrendeli azt, hogy a vezető közegnek műszaki tekintetben a mérnök szavára kell föltétlenül hallgatnia, az összes működésre nézve oly tényező lép előtérbe, a mely az illető közigazgatási tisztviselő elhatározásának főellenőrzőjét, a tetteiért való felelősség érzetét megingatja.

A rendkívüli segély szolgáltatásánál a jelenlegi törvény a közmunkát beszámítás nélkül alkalmazza. (1871:XL. tc. 29. §) A javaslat ezt is beszámíttatni, illetőleg az érdekeltek által megtéríttetni rendeli (144. §), még pedig nemcsak azon okból, mivel egyáltalában méltányos és igazságos, hogy az, a ki rendkívüli segélyt szolgáltat, ezen rendkívüli segélyeért - a mennyiben az által nemcsak saját magától hárítja el a veszélyt, mert ez esetben érdekelt fél lévén, a munka díjának megtérítését nem követelheti - az illető munkadíjat és kártérítést is felszámíthatja. De a tapasztalás és technikai okok is indokolják ezt az intézkedést. Ugyanis tapasztaltatott, hogy azon társulatok, a melyek töltéseikre rendes körülmények közt is kellő gondot fordítanak, a vész idején nem igen szorúlnak közmunkára, hanem igenis a hanyagok, a melyeknél az elhanyagolás sokszor számításból is történik, hogy vész idején a kijavítás ingyen történjék. Ha a társulatok nem viselik a közmunka költségeit, akkor a kisbirtokosok kétszerte sujtatnak; mert nemcsak járulékokat kell fizetniök mint társulati tagoknak, hanem ezeken felül még közmunkát is kell teljesíteniök.

Hogy kétség ne legyen a felett, hogy a jelen fejezet intézkedései nem pusztán a társulatok által fentartott védelmi művekre terjednek, célszerű volt ezt világosan kifejezni (147. §).

Az VI. Fejezethez

Hatóságok és eljárás

E fejezetben mindenekeelőtt elvül kimondatik az, hogy a vízszabályozásra, vízhasználatra és a vizek elleni védelemre vonatkozó ügyekben a közigazgatási hatóságok illetékesek (148. §); természetesen azonban, hogy mindazon ügyekben, a melyekre nézve maga a javaslat birói eljárást rendel, valamint a melyek a tulajdon kérdésével kapcsolatosan birói intézkedést igényelnek, a birói eljárás fenmarad.

A javaslat a törvény végrehajtásánál a rendőri és ipari közegeket állítja fel első és másodfokú hatóságok gyanánt (168. §), harmadik fokban pedig vízhasználati ügyekben a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumot, vízrendezési ügyekben a közmunka- és közlekedésügyi ministeriumot. A midőn a javaslat a más ügyekben is illetékes első és másodfokú hatóságokat vízi ügyekre nézve is megállapítja, történt ez azon indokból, mert ezen ügyek számára külön közegeknek föllállítása, ha azok esetleg vízi ügyekben még oly jártasok és szakszerűen képzetek volnának is, magának az ügynek talán inkább ártalmára, mint előnyére lett volna. A vízi ügyek is annyira kapcsolatosak a közigazgatás egyéb ágazataival és a rendes közigazgatás annyira megkívánja azt, hogy az alsó fokokban a közélet minden ága egységes kézben legyen, hogy e részben kivételt tenni annál kevésbé volt szükséges, minthogy a tisztán szakkérdésekben ezen közigazgatási közegek helyes szervezet mellett amugy is rendelkeznek segédszeméllyel (ez esetben mérnökökkel), a miként a közigazgatás számos más ágában is, például közegészségügy terén az orvossal, az útépités terén a mérnökkel stb. kell rendelkezniük.

A harmadik fokban való hatóság a ministerium. Lehetett volna e részben a közigazgatási bizottságot is kiszemelni; minthogy azonban ezek a bizottságok, nem említve alkotásuk módozata szerint ép ezen célra nem alkalmas voltak, csak egyes megyék (illetőleg törvényhatóságok) területére szorítkoznak, holott a harmadik és utolsó fokú hatóság kívált azon okból kívánatos, hogy általuk az ország különböző vidékein a törvény egyöntetű s átgondolt elvek szerinti végrehajtás biztosíttassék, ezt a bizottságot mint utolsó fokú hatóságot mellőzni kellett. A harmadik foknak két ministerium kezében való megosztása ministeriumaink szervezetéből és feladatukból természetesen következik. Már jelenleg is az erdőtörvény a tutajozás és fausztatás ügyeit a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium hatáskörébe utalja; a kulturmérnöki intézmény pedig - a mely hivatásánál fogva első sorban vízhasználati, illetőleg földjavítási célokra rendeztetett be, s a mely működésében az ország részéről általános rokonszenvvel találkozik, szintén a földmivelési ministerium közege, s mint ilyen szerepel az állam költségvetésében; de különben is a vízhasználatok akár földmivelési, akár ipari, akár bányászati céloknak szolgálnak, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium hatáskörébe utalt ügyekkel oly szoros kapcsolatban állanak és magának a ministeriumnak természetes ügykörébe annyira beleillenek, hogy azokat az ügy érdekében ezen ministeriumtól elvonni tanácsos nem volna. Viszont a vízrendezési és vízvédelmi ügyek ismét annyira beleillenek a közmunka- és közlekedésügyi ministerium jelenlegi ügykörébe, illetőleg a ministerium hivatásszerű feladatába, hogy ezek ezen ministerium számára jövőre is fentartandók. Az az aggály, hogy a vízi ügyeknek ily kettéválasztása esetleg anomaliákra, talán egyes vizeknél visszás intézkedésekre vezethetne, alig képzelhető; miután a ministeriumok amugy is minden ügyben, a melyben a hatáskörük nagyon szoros érintkezése fordul elő, egymás meghallgatásával szoktak eljárni; - a miként ez jelenleg is történik pl. tutajozási ügyekben, valamint számos más esetekben, melyek ugyan törvény szerint egy ministerium hatáskörébe tartoznak, de a közigazgatás természete szerint több ministerium természetes működési körét érintik.

A közigazgatás rendes hatóságait engedélyezési ügyekben mellőzi a javaslat, s helyette első fokban az alispánt, illetőleg a vele hasonló fokú tisztviselőt alkalmazta (149. §).

Engedélyezési ügyekben az egész eljárás oly sokoldalú érdekeket és legtöbb esetben nagyobb területekre terjedő viszonyok figyelembevételét igényli, hogy e részben célszerűbb, sőt kívánatosabb, ha ezekkel a dolgokkal a törvényhatóság első tisztviselője bízatik meg és mellőztetik a közigazgatás által különben amugy is eléggé elfoglalt első közeg; egyébiránt ez az eszme már az 1840:X. törvénycikkben is kifejezésre talált, s így a javaslat e részben a jelenlegi állapotokhoz simul. Különben is az engedélyezési eljárás szoros kapcsolatban áll a vízi-könyvek intézményével is, a mely pedig a törvényhatóságnál vezettetik (172. §) s így már e körülmény is indokoltta teszi, hogy elsőfokúlag engedélyezési ügyekben az alispán (illetőleg a vele egyenlő rangú tisztviselő) működjék. Hogy azokban az ügyekben, a melyek az állam, mint állam által eszközölt szabályozásokra vonatkoznak (46. §), nem az alispán adja az engedélyt, illetőleg hogy ily esetekben a ministerium saját tervezetei szerint jár el, az a dolog természetéből, illetőleg az illető munkálatok jelentőségéből következik.

Az engedélyezésnél követett eljárás (153-165. §-ok) abból a főelvből indul ki, hogy a közérdek épügy, mint a közvetetlenül érintett minden más érdek (állami, községi, társulati és magánérdek) kellően tájékozva szólhasson az engedélyezendő vállalathoz, de másfelől az eljárás lehetőleg gyors legyen és így a vállalatok létesítésére nézve nem nehézkes.

Ezen elvből kiindulva, megkívánja, hogy a fél által beadott kérvény kellően felszerelve legyen s a felszerelés főbb pontjait tájékozás végett példázgatólag felsorolja (153. §); - elrendeli, hogy az így benyújtott kérvény, ha az a közérdekkel nem ellenkezik, szakértőnek nyilatkozat végett kiadassék (154. §); - a szakértőnek esetleg a tervezet ellen szóló előadását a féllel nyilatkozat végett közli (155. §); - ezután következik a felszólalási eljárás; minden a vállalat által érdekelt az illető munkálat tervezeteinek megismerésére felhivatik (155. §); az e célból kitűzött idő lejártá után tárgyalás tartatik (156-158. §-ok); - a felmerülő nehézségekre nézve a felek kölcsönös megegyezése megkíséreltetik (159. §); - a tárgyalás befejezte után meghozatik a határozat (160. §), illetőleg kártalanításoknál a kártalanítási összeg megállapítása végett a közigazgatási eljárással meg nem elégedők birói utra tereltetnek (160. §).

Az engedélyezési eljárásban hozott határozat jogerőre emelkedvén, engedélyokirat állittatik ki (163. §), a mely a vízi-könyvbe bevezettetik (164. §). Ezzel az engedélyezési eljárás végét éri, s az illető ügy a rendes elsőfokú hatóság elé kerül, a mely már az illető munkálat elkészültét konstatálja (165. §).

A vízmosásokra nézve a most vázolt eljárás szintén irányadó (167. §), csakhogy tekintettel ezeknek nagy közgazdasági fontosságára, ki kellett mondani, hogy a vízmosások megszüntetésére szükséges munkálatokat nemcsak az érdekelt felek kérhetik, hanem az illető alispán, esetleg a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister által hivatalból is elrendelhetők (166. §).

A vízi-könyvek intézménye (172-174. §) azt célozza, hogy a vizekre vonatkozó minden jog és teher, a mennyiben az a jelen javaslat intézkedései által létesül, alkalmas helyen a közhatóság által bejegyeztessék, s így mind a hatóság, mind az érdeklődő közönség biztos tájékozására szolgáljon. Meg kell világosan jegyezni, hogy ezen feljegyzések és maga a vízi-könyv korántsem kíván a nyilvankönyvek azon természetével felruháztatni, melylyel például a telekkönyvek nálunk bírnak, s a melynél fogva talán az eszközölt bejegyzésektől vagy azok elmulasztásától jogi következmények s jogok szerzése vagy vesztese függne. E könyvek semmi jogi következménnyel nem ruházhatnak föl; vezetésük, s a beléjük történő bejegyzések tisztán ellenőrzési és a nagy közönség tájékoztatása szempontjából rendeltetik el.

A vizi-könyvek minden törvényhatóságnál vezetettnek (172. §), miután a törvényhatóságnak leginkább kötelessége tisztában lenni az iránt, hogy mi történik bármely közigazgatási ágban saját területén. Bejegyeztetnek pedig minden engedélyezett vizi mű, minden vízhasználási jogositvány, az ezek számára megállapított szolgalmak és végre a vizi társulatok s a reájuk vonatkozó adatok. Mindezen bejegyzéseket illetőleg a szükséges okmányok és térképek a vizi-könyv hivatalában berendezendő okiratgyűjteménybe elhelyeztetnek. - A vizi-könyvi hivatal rendeltetésénél fogva nyilvános hely, azaz mindenki betekinthez ezekbe a könyvekbe, mindenki betekinthez az okiratgyűjteménybe, sőt mindenki vehet másolatokat mindenről, a mire szükség van (172. §). A könyvek mikénti berendezése és vezetése oly közigazgatási teendőt képezvén, melyet törvényben szabályozni nem czélszerű; ez okból ez a rendeleti útnak tartatik fönn (174. §). Végül szükséges volt pénzbüntetések mellett kötelezővé tenni azt, hogy a vizi-könyvbe a szükséges adatok és okmányok beszolgáltatassanak (173. §).

A VII. Fejezethez

Büntetések

Ezen fejezet intézkedéseire nézve csak annyit kell megjegyezni, hogy főelvül tekintetett, hogy csak azok a cselekmények és mulasztások büntetessenek, a melyek büntetendőek gyanánt világosan megjelöltettek. A büntetések a cselekmények és a mulasztások nagyobb vagy kisebb jelentősége szerint két osztályra soroztatnak és 300, illetőleg 100 frttal büntetettnek, melyek esetleg behajtatlanság esetében elzárásra változtatnak. Ezen a kihágások természetével bíró büntetéseken kívül a javaslat szövegében több esetben birságolások (illetőleg rendbüntetések) fordulnak elő, a melyekre nézve minden egyes esetben az illető hatóság meg is jelöltetik, a mely ezen birság kiszabására jogosítva van. A jelen fejezetben felsorolt büntetések a vízjogi kihágásokat kívánják sújtani s ez okból az eljárás és az általános elvek ugyanazok, a melyek a kihágásokról szóló törvényeinkben kimondattak, egyedül azzal a különbséggel, hogy a harmadik fokú hatóság nem a belügyi, hanem az illető szakminister. Mindezeket határozottan kitenni e fejezetben nem volt szükséges, miután a hatóságokról szóló fejezetben, kiváltképp pedig a 168. §-ban a vízjogi ügyekben eljáró hatóságok részletesen és kivétel nélkül valamennyi vizi ügyekre nézve felsoroltatnak.

A VIII. Fejezethez

Átmeneti intézkedések

Az átmeneti intézkedésekben megállapítatnak azok a módozatok, a melyek a törvény életbelépte előtt létesült vízi munkálatok, víz használatok és vízi társulatokra nézve jogaiknak fentartása céljából megteendők. A törvényjavaslat egyik főelve lévén, hogy a szerzett jogok jövőre is respectáltassanak, e részben ki is mondja zárhatározataiban (183., hogy a törvény életbelépte előtt szerzett jogok fennállására és terjedelmére a korábbi törvények és szabályok - azok gyakorlására nézve a jelen törvény határozatai irányadók. Az a rendszeresség mindazáltal, a melyet a javaslat vízi ügyekben meghonosítani kíván, szükségessé teszi azt is, hogy az eddigi jogok valamikép szintén megállapíttassanak. A miként tehát a jövőben szerzendő jogokra nézve a szerzés momentuma a vízi-könyvben a közönség rendelkezésére, illetőleg a közérdek számára végleg megállapíttatik, úgy kívánja ezt a javaslat az eddig fennálló jogokra nézve is, úgy hogy a törvény kellő keresztülvitele után majdan minden vízi jog (az eddigi épügy, mint a jövőben szerzendő) egyenlően meg lesz található a vízi-könyvekben. Miután azonban a javaslat csak valóságos jogok, azaz a jogosan és törvények alapján szerzett jogokat kívánja respectálni, s ezekre nézve eddigi eljárásunkban a vízi-könyvhez hasonló feljegyzésekből tisztába jönni nem lehet: a szóban álló jogok tisztázására nézve külön eljárás rendeltetik el. (179-181. §-ok.). Az illető alispán felhívására az illető használat és vízi mű jogi alapját okmányokkal ki kell mutatni, és jogi alapul elfogadtatik annak igazolása is, hogy a jogositvány a törvény életbeléptétől 20 év óta háborítlanul fennáll. Az így kimutatott jogi alap ellen kifogások megtételére az érdekeltek hirdetményileg figyelmeztetnek; a felszólalásra megszabott 30 nap lejártá után az alispán határoz és ha igazoltnak találja a jogositványt, erről a feleket értesíti s az ügyet a vízi-könyvbe vezeti. Ellenkező esetben (s ha az illetékes ministerhez tett felebbezés sem vezet kedvező eredményre) a fél utasíttatik, hogy 6 hó lefolyta alatt a jelen javaslat alapján folyamodjék új engedélyért; ez által azt kívánja a javaslat elérni, hogy fennálló tényleges használatok - még ha jogi alapjuk ki sem mutatható s így alaposan feltehető, hogy eddig minden jogi alap nélkül üzettek - már ténylegességüknél fogva másokkal szemben előnyben és elsőségben részesüljenek.

A IX. Fejezethez

Zárhatározatok

Ezen fejezet §-ai külön indokolást nem igényelnek.

TARTALOMJEGYZÉK

1885. évi XXIII. törvénycikk indokolása	1
a vízjogról	1
Általános indokolás	1
Részletes indokolás	4
Az Általános határozatokhoz	4
Az I. Fejezethez	4
A vízhasználatokról	4
A II. Fejezethez	13
A vízi munkálatokról	13
A III. Fejezethez	16
Vízi szolgalmak	16
A IV. Fejezethez	20
Vízi társulatok	20
Az V. Fejezethez	26
Vízrendőri intézkedések	26
Az VI. Fejezethez	27
Hatóságok és eljárás	27
A VII. Fejezethez	30
Büntetések	30
A VIII. Fejezethez	30
Átmeneti intézkedések	30
A IX. Fejezethez	31
Zárhatározatok	31